

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

ימי אלול, בהם "אני לדודי ודודי לי", הם תקופה מצוינת לעסוק בשיר השירים. בפשט, בשיר השירים באה לידי ביטוי האהבה בין החתן והכלה עוד לפני שהקשר שלהם מקבל תוקף הלכתי. הם בתקופה שכל אחד במקומו, יש ביניהם געגועים, הכלה מחפשת את הדוד והדוד מגיע לחזר אחריה.

[מתוך השיעור 'משיר השירים לחתונה']

כִּי־תֵצֵא תִשָּׂפֵג

כִּי־תֵצֵא ה'תשפ"ג

25 תיקון הרצון
פרקי אבות – פרק ב משנה ד
מהתדמות לביטול והתכללות

26 הסיפור החסידי
שאו מרום עיניכם!
רבי שמחה בונים מפשיסחא

28 מענות ותשובות
תשובות הרב לשואלים
התבוננות רפואה לכאב ראש,
ברכה לשידוך וברכה להפצה

**29 פִּאֲזוּר לְעֵזְרָא
אֲשֶׁר קָרָב בְּדָרָךְ**
רְזִי יִלְמֵד אוֹתְנֵנוּ פִּיֶּצֶד פּוֹעֵל עֲמֻלָּק
וְאִיךָ אֲנַחְנוּ יְכוּלִים לְנַצֵּחַ אוֹתוֹ

04 נאמנות נצחית
נקודה מעובדת
יסוד ברית הנישואין –
הזיקה הטבעית בין חתן וכלה

05 משיר השירים לחתונה
סוד הזיקה במסכת יבמות
מצוות יבום – מה'מנהג' לדין
שאחרי מתן תורה

13 יבום מלכותי
עניני יבום במשנת ר"י ענגיל
'מנהג' היבום לפני ואחרי מתן תורה
בלומדות ובפנימיות

22 מלחמה וציצית
קול שמחה
מלחמת היצר או מלחמה בחרב ורובה?

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צ'ץ אביחיל | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לקוראי עלון **נפלאות** בתוך כל בית ישראל. לפניכם גליון לשבת פרשת כי-
תצא, מלא בכל טוב - **שיעורים, התוועדויות ועוד**.
השבוע בגליון:

בחלק השיעורים בגליון מופיעים **שני חלקי שיעור גדול משבת שעברה** הסובבים סביב מצוות **היבום** - בהעמקה של 'לומדות' בנגלה לצד חשיפת הפנימיות - זאת בשבוע בו אנו קוראים על המצוה בפרשת השבוע ובהשגחה פרטית גם מסיימים את מסכת יבמות בלימוד המשנה היומי (וכמובן, הזמן להצטרף ללימוד המסכת החדשה - מסכת כתובות!).
חלקו הראשון של השיעור - **משיר השירים לחתונה** - פותח בשייכות **מגילת שיר השירים לחודש אלול** ולמשל **המלך בשדה** הממחיש את **הקשר בין עם ישראל לקב"ה קודם ה'נישואין'** וממשיך ב**זיקה** בין בחור ובחורה טרם הנישואין תוך התבוננות ב**קשר בין יעקב אבינו לרחל אמנו**. לימוד מהות זיקה זו דווקא מדין זיקה בין יבם ליבמה פותח פתח להעמקה ביחס בין **'מנהג' היבום שקודם מתן תורה לדין היבום שאחרי** מתן תורה ומכאן בכלל ביחס בין המנהגים והמצוות שקדמו למתן תורה לאלו שאחרי.
חלקו השני של השיעור - **יבום מלכותי** - ממשיך בנושא היחס בין היבום שקודם מתן תורה ולאחריו ומתמקד בביאור הדברים במשנתו **במשנתו של ר"י ענגיל**. בפרק ב בשיעור מתגלה כוחו של ר"י ענגיל גם בתורת הסוד, כשהוא מסביר מדוע המלכות מתחילה דווקא מהגירות תמר ורות.
לכבוד הילולת הרבי ר' בונים מפשיסחא ב"ב אלול ישנו מדור קול שמחה מורחב ויסודי במיוחד ויראת השמים המיוחדת שלו גם 'מככבת' במדור הסיפור החסידי.

סדר הלימוד לשבוע פרשת כי-תבוא הבעל"ט: נ"ך יומי - **דברי הימים ב'** פרקים כח-
לד; **משנה** - **כתובות** פרק א.

שבת שלום ומבורך,
המערכת

להקדשת הגליון או מדור לזכות או לע"נ יקיריכם
שלחו הודעה לאלעזר במספר 052-5065243

הגליון מוקדש לזכות:

החתן וכלה **אפרים דוד והמיה ש"י אברהם** לרגל בואם בברית הנישואין - **ו' אלול תשפ"ג**. שיהיה בנין עדי-עד

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

נאמנות נצחית

אותו קשר־סודי שקיים בין כל חתן וכלה עוד לפני שהם מתחתנים ומממשים את אהבתם. דווקא ביבום, בו הקשר נכפה משמים – בנסיבות טראגיות ובלתי־מובנות – מודגש כי הזיקה היא למעלה מטעם ודעת (עד שבניגוד לנישואין, בהם נדרשת דעת החתן והכלה, ליבום יש תוקף גם כשהוא נעשה שלא מדעת). גם קשר כזה מופיע, באופן רוחני, בבנין בית ישראל על ידי יעקב אבינו. לאה אמנו, שהיתה מיועדת לעשו ("הגדולה לגדול"), מאסה בנישואין לרשע כמותו, ומכיון ש"רשע חשוב כמת" היא 'נפלה ליבום' לפני יעקב אחיו (ואף נישאה לו שלא מדעתו, בדוגמת יבום שלא מדעת).

מדוע חשוב להדגיש שהקשר בין איש ואשה, שתוקפו על פי תורה, מתבסס על זיקה טבעית שקדמה לו? אחד מיסודות־המוסר הטבעי, השייך לאנושות כולה, הוא הנאמנות, המתבטאת לכל לראש בשמירת וקדושת הברית שבין איש ואשתו. לכן, מבין מדות הלב, שייכת הנאמנות לספירת היסוד – כח כריתת הברית ברית, בהגדרה, היא התקשרות שלמעלה מטעם ודעת – מחויבות של בני הזוג לשמר את קשר האהבה שלהם גם אם הסבות ההגיוניות לכך מטשטשות חלילה בצוק העתים. את הנאמנות הזו ניתן לבנות בזמן בו הקשר טבעי לגמרי למעלה גם מטעם ודעת של תורה, כאשר הבחור והבחורה חופשיים באמת להחליט לפנות לקשר אחר – אך הם בוחרים להיות נאמנים זה לזו עד שיצליחו לממש את אהבתם בבנין עדי עד על פי תורה. הנאמנות הטבעית הזו, הנובעת מהזיקה שלפני הנישואין, גם אחרי שהיא מתקדשת ומקבלת תוקף של תורה בנישואין, נותרת הבסיס האיתן הנצחי של חיי הנישואין.

"שיר השירים" מתאר את אהבתם של בחור ובחורה לפני הנישואין ואפילו לפני האירוסין. כמובן, מימוש האהבה יגיע רק אחרי קישורי־התנאים, אירוסין ונישואין כדת משה וישראל – ומאז האהבה תלך ותתעצם, בעזרת ה'. אך עוד לפני כל השלבים הללו קיימת בין בני הזוג זיקה בסיסית וטבעית אותה באה התורה למסד ולקדש.

הזיקה הראשונית יכולה להיות "אור מקיף", זיקה הנובעת מתודעת הסביבה המזהה התאמה בין בחור ובחורה (או אפילו בין ילד וילדה) ו'קובעת' שהם מיועדים להתחתן, או "אור פנימי", זיקה הנובעת מהתחושה הפנימית של בחור ובחורה שיש ביניהם מציאת חן. שתי זיקות אלו מופיעות בנישואי יעקב אבינו, "הבחיר שבאבות" ש"מטתו שלמה", לרחל אמנו, "עקרת הבית" שבזכותה מעמיד יעקב את שבטי ישראל. עוד מגיל צעיר טענו הבריות כי רחל, הקטנה מבנות לבן, מיועדת ליעקב, הקטן מבני רבקה אחות־לבן ("הקטנה לקטן"), וברגע שנפגשו יעקב ורחל היתה ביניהם 'אהבה ממבט ראשון' (שקדמה יותר משבע שנים לנישואיהם בפועל). בהלכה המושג זיקה מתאר את הקשר שקיים בין יבמה ליבם העתידי, אחי בעלה המנוח, לפני היבום בפועל (או לפני חליצה המפקיעה את הזיקה). אכן, בהפשטה, הזיקה הזו מתארת את

שיעור

סוד הזיקה במסכת יבמות

משיר השירים לחתונה

קיצור מהלך השיעור

ימי **חדש אלול** אינם מוגדרים הלכתית כימי חג, ובכל זאת הם חדורים באוירת **תשובה** ו**רחמים** של "אני לדודי ודודי לי", **הכנה לחדש תשרי** המשופע במועדים מן התורה. את התקופה הזו ממשיל אדמו"ר הזקן לימים בהם נמצא **המלך בשדה**, מאפשר לעם לבנות איתו **קשר לא־רשמי**, לפני כניסתו לעיר מלכותו, בה נוהגים כל החוקים וכללי הטכס. לכן, בימים האלה מתאים גם להתעצם עם **אהבת "שיר השירים"**, המבטאת את **הזיקה הטבעית** בין בחור ובחורה, לפני שהקשר שלהם הופך לרשמי והם נעשים חתן וכלה על פי תורה. בהיקפים רחבים יותר, אפשר ללמוד מכאן אודות היחס בין האנושות לה' **לפני מתן תורה**. השבוע קוראים בתורה אודות מצות **יבום** ובהשגחה פרטית גם מסיימים את לימוד מסכת **יבמות** בסדר לימוד המשניות של תלמידי הרב. השיעור לוקח את מצות יבום ואת הנושא העיקרי של מסכת יבמות ומתבונן דרכם בהפשטה **במעבר מה'מנהג' למתן תורה. פרק א** עוסק בזיקה הקיימת בין **בחור לבחורה** עוד לפני שהם הופכים לחתן וכלה – ה'מנהג' שקודם לתורה – תוך התבוננות בקשר של **יעקב אבינו ורחל אמנו. פרק ב** מסביר כי התבוננות זו היא בעצם הפשטה של הדין ביבמות ש"יש זיקה" בין היבמה ליבם, ומסביר שמצות יבום בכלל היא דוגמה מובהקת למשהו שהתקיים כמנהג לפני מתן תורה והופך להלכה ברורה לאחריו (תוך התייחסות חשובה למהפכה הרביעית). לשיעור חלק שני, שכדי להקל על הקוראים פוצל מהחלק הראשון, והוא מודפס מיד אחריו.

א. שיר השירים – שירת רחל ויעקב

מתי נאמר שיר השירים?

אנחנו נמצאים בחדש **אלול**, חדש של "אני לדודי ודודי לי"^א – פסוק אהבה משיר

השירים, המתאר את התעוררות האהבה בין כנסת ישראל והקב"ה, דווקא באופן שמתחיל מאתערותא דלתתא ("אני לדודי") המביאה

ב' אלול תשפ"ג – כפ"ח.

א שה"ש ו, ג. וראה אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א ובכ"ד.

נרשם (מהזכרון) ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. שבת שפטים

בשיר השירים

הכלה היא העיקר, ההתעוררות של "אני לדודי", והחתן – שגם מדבר שם לא מעט – בעצם מגיב להתעוררות של הכלה, "ודודי לי"

בעקבותיה אתערותא דלעילא ("ודודי לי")².

מי העיקר בשיר השירים – הדוד או הרעיה? מי אומר את הפסוק הראשון, "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין"? הכלה. ומי אומר את הפסוק האחרון, "ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר האילים על

הרי בשמים?" גם הכלה. אם כן, רואים שבשיר השירים הכלה היא העיקר, ההתעוררות של "אני לדודי", והחתן – שגם מדבר שם לא מעט – בעצם מגיב להתעוררות של הכלה, "ודודי לי". לכן, למרות שרגילים לקרוא את מגלת שיר השירים בפסח³, התקופה של "דודי לי ואני לו"⁴, יש לה שייכות מיוחדת דווקא לחדש אלול וזהו זמן מצוין לעסוק בה.

יש שאלה בפשט של שיר השירים: מתי הוא נאמר? האם הדוד והרעיה שם כבר נשואים? האם הם בתקופה שבין האירוסין לחתונה? כאשר קוראים את שיר השירים די ברור שהדוד והרעיה אינם חיים יחד באותו בית – הם בתקופה שכל אחד

במקומו, יש ביניהם געגועים, הכלה מחפשת את הדוד והדוד מגיע לחזר אחריה. אפשר היה לומר שהם בתקופה שאחרי ההחלטה להתחתן, ואולי אפילו אחרי האירוסין, אך עדיין לא התחתנו ולכן יש מרחק וגעגועים. אבל בקריאה פשוטה

הכי נראה שבשיר השירים באה לידי ביטוי האהבה בין החתן והכלה עוד לפני שהקשר שלהם מקבל תוקף הלכתי. כמובן, הכל הוא במגמה להשתדך, להתארס ולהתחתן – אבל שיר השירים מבטא את הזיקה שיש בין הבחור והבחורה עוד לפני שהקשר נעשה רשמי, הזיקה שהיא הגורמת לחתונה⁵.

זיקה מקיפה וזיקה פנימית

זיקה בין בחור לבחורה לפני החתונה, שאומרת שהם מתאימים זה לזו וזו לזה, יכולה להיות משני סוגים:

יש זיקה שבעצם תלויה באמירה של הסובבים – שההורים, המשפחה, החברים או החברה בכלל מניחים שבחור ובחורה מיועדים זה לזו. בשרש, יתכן שיש גם מלאכים שאומרים שיש קשר בין שתי הנשמות הללו ושראוי שהם יתחתנו. זיקה כזו היא זיקה מקיפה, כמו אור מקיף, משהו שמגיע מהסביבה.

הסוג השני של זיקה הוא תחושה פנימית של הבחור והבחורה שהם מתאימים. התחושה הזו יכולה להיות 'אהבה ממבט ראשון' או רגש שמתפתח מתוך הכרות שלהם. הזיקה הזו, כמובן, היא זיקה פנימית, כמו אור פנימי, חוויה פנימית של הבחור והבחורה. בפשטות, שיר השירים מתאר זיקה מהסוג הזה.

מהי הזיקה הזו? חוץ מהתחושה שיש כאן התאמה, אהבה או פוטנציאל לקשר אפשר להשתמש בעוד ביטוי – נאמנות. בהשגחה פרטית ישראל שי' אריאל סיים כעת לערוך ספר על 'מהו טוב?'. יש שם פרק חשוב על ששה עקרונות של מוסר אנושי, שאחד מהם הוא נאמנות – העקרון אותו אנחנו מכוונים שם כנגד ספירת היסוד⁶. הזיקה בין בני הזוג בונה ביניהם נאמנות שמתחילה עוד לפני הנישואין (ולקמן – בח"ב של השיעור – נראה שיש

ה עוד על המושג 'זיקה' כשרש הראשון של הנישואין ראה באריכות בספר אהבה פרק 1.

1 ראה גם שיעור כ"ה תמוז תשע"ח פ"ג.

ב לקו"ת ראה לב, א ואילך. ובכ"מ.

ג רמ"א או"ח סי' תצ ס"ט.

ד ש"ש ב, טז. וראה אה"ת ש"ה ש"ע פ"פ. ובכ"מ.

יעקב לרחל היתה ביניהם זיקה שיצרו בני אדם שדברו על כך ש"קטנה לקטן".

איפה יש בתורה דוגמה לזיקה מהסוג השני, תחושת קשר בין איש ואשה עוד לפני שהם מתחתנים, החל מהרגע הראשון של ההכרות שלהם? תמיד אנחנו מסבירים שהדוגמה העיקרית בתורה ל'אהבה ממבט ראשון' היא האהבה של יעקב אבינו ורחל אמנו. ברגע הראשון שיעקב פוגש את רחל הם מתאהבים, לוקח חודש עד

שהקשר שלהם מקבל 'מיסוד', כשיעקב עושה 'תנאים' עם לבן, עוד שבע שנים עד שמגיע זמן החתונה, ועוד עיכוב בשל הרמאות של לבן – ובכל הזמן הזה נשמרת הזיקה הפנימית בין יעקב לרחל.

אם כן, רואים שלרחל יש את שתי הזיקות ליעקב אבינו – גם הזיקה המקיפה וגם הזיקה הפנימית. כאשר לבן מחליף את רחל בלאה רחל מוסרת לאחותה, במסירות נפש, את הסימנים שהיו בינה לבין יעקב³⁵. לפי מה שאמרנו כעת, רחל בעצם מוסרת ללאה את הזיקה שיש לה ליעקב – גם הזיקה המקיפה, של "הקטנה לקטן", וגם הזיקה הפנימית, של אהבתם הנאמנה שהחלה ממבט ראשון והמשיכה כל השנים.

לאור זאת, מובן ששיר השירים – שבפשט כתב אותו שלמה המלך – הוא בעצם שיר האהבה של יעקב ורחל, השיר שרחל אמנו שרה ליעקב אבינו והוא עונה לה – כנ"ל ששיר השירים מתחיל וחותם ב"אני לדודי", שיר הכלה לחתן, ומשלב בתוכו את המענה של החתן, "ודודי לי" – בשבע השנים בהן היא המתינה

רחל בעצם

מוסרת ללאה את הזיקה שיש לה ליעקב – גם הזיקה המקיפה, של "הקטנה לקטן", וגם הזיקה הפנימית, של אהבתם הנאמנה שהחלה ממבט ראשון והמשיכה כל השנים

מקום לומר שהיא נמשכת גם אחרי שהקשר שלהם בעולם הזה נפסק). מי הדוגמה המובהקת לנאמנות בין בחור ובחורה עוד לפני שיש ביניהם קשר רשמי? המהר"ל מפראג, שהכלה שלו שלחה אותו ללמוד כמה שנים לפני שהתחתנו ושמרה לו אמונים³⁶, כמו שאנחנו אוהבים לספר. בדורות האחרונים דוגמה לכך אצל גדולי ישראל היא החזון איש, שהיה בנאמנות לשידוך שלו, שלא לבייש את הכלה – כדאי להכיר את הסיפור³⁷.

אצלנו, בחב"ד, הדוגמה הכי מובהקת היא הנאמנות של הרבי והרבנית במשך חמש שנים, עוד לפני ה'ווארט' שלהם (שנעשה רק ב'ז' כסלו תרפ"ט, קצת יותר משבוע לפני החתונה). אצלם היתה זיקה מקיפה, כאשר השידוך הוגדר כמתאים על ידי הרבי הרש"ב (כבר בשנת תרע"ט), על ידי הרבי הריי"צ ועל ידי הוריו של הרבי, וגם זיקה פנימית, לאחר ההכרות ביניהם כחמש שנים לפני החתונה.

זיקת יעקב ורחל

איפה יש בתורה דוגמה לזיקה מהסוג הראשון, שהחברה קובעת שיש התאמה בין בני זוג עוד הרבה לפני שהם מכירים? חז"ל אומרים שבני אדם "היו אומרים שני בנים יש לה לרבקה, שתי בנות יש לו ללבן, גדולה לגדול וקטנה לקטן"³⁸ – עוד לפני שהיתה הכרות בין

³⁵ ז ספר הזכונות פ"ג.

³⁶ ראה לדוגמה במחיצת החזון איש (הלפרין) עמ' 35 ועוד.

³⁷ בבא בתרא קכג, א. ראה גם בראשית רבה ע, טז. וכמה רמזים: "גדולה לגדול" עולה יא ברבוע (121), "קטנה לקטן" עולה שמחה (353) וביחד הם עולים דעת (474), שלשה 'מספרי חן', בעלי סימטריה בספרות) – סוד "והאדם ידע את חוה אשתו" (בראשית ד, א). כל המשפט "גדולה לגדול וקטנה לקטן" ועוד לאה לעשו ורחל ליעקב עולה 1372 – ד"פ 343 (7 בחזקת 3).

³⁸ ראה אהבה פ"א הערה ט. וש"נ.

יא מגילה יג, ב (הובא ברש"י עה"פ בראשית כט, כה). ובכ"מ.

אנחנו עושים

הפשטה למושג זיקה ומסבירים שהוא קיים באופן מסוים, הרבה יותר מופשט ולא 'הלכתי', לא רק בין היבם והיבמה ואשה שעתידים להתחתן

ל^כ. ואכן, כידוע אצלנו^ג, פסוק השיא של שיר השירים – **"מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים"**^ד – עולה בגימטריא **יעקב-רחל** במילוי!

ב. מסכת יבמות: חמנהג למצוה הפשטת מושג הזיקה

המושג זיקה, בו השתמשנו כאן, הוא מושג היסוד של מסכת יבמות – המסכת שנסיים בע"ה השבוע בלימוד הפרק השבועי במשניות, בהשגחה פרטית בדיוק בשבוע שקוראים בו את פרשת כי תצא, בה מופיעה מצות יבום – **"יבמה יבא עליה"**^{טו} (בגימטריא **"אני לדודי ודודי לי"**!). עיקר ה'לומדות' של מסכת יבמות הוא בשאלה האם "יש זיקה" או "אין זיקה"^{טז} – כאשר להלכה

"יש זיקה"^{יז} – האם הזיקה היא מדאורייתא או מדרבנן וההבנה של מהות הזיקה הזו^{יח}. בפשט,

זיקה היא סוג של קנין, כאשר העיון ב"זיקה" בין מי שנופלת ליבום לאחי בעלה הוא האם ובאיזה מובן יש קנין ממשי עוד לפני היבום (בו נעשית היבמה לאשתו של היבם).

אבל כעת אנחנו עושים הפשטה למושג זיקה ומסבירים שהוא קיים באופן מסוים, הרבה יותר מופשט ולא 'הלכתי', לא רק בין היבם והיבמה אלא אצל כל איש ואשה שעתידים להתחתן. ההפשטה הזו מתאימה לדרך החסידות, לפיה כל מצוה מתקיימת בכל אדם, בכל זמן ובכל מקום^ט, והיא הופכת סוגיה 'מקומית' ו'נדירה' יחסית, של דיני יבום, למשהו שיש לו ביטוי מופשט בחיים של כל בני זוג.

אם מבינים כך, אפשר גם להבין למה דווקא מסכת יבמות היא הפותחת את כל סדר נשים, שעוסק ב'הסדרת' הזיקה הטבעית שקיימת בין בני זוג. מסכת יבמות מגלה את הזיקה הטבעית שיש בין בני זוג, נותנת לה הגדרה הלכתית (במצבים מסוימים) ומדברת על הדרך להפוך אותה לקשר מלא על פי תורה. לכן מסכת יבמות גם כוללת את דיני פריה ורבייה^כ, המצוה העיקרית שמקיימים בנישואין^{כא}, "מצוה רבה" שבעצם פותחת את כל מצוות התורה.

ה"דרך ארץ" ל"תורה"

על דברי תורה כתוב "ודברת בם"^{כב} – השער של **יבום**. יש משהו במסכת יבמות ששייך ליסוד של כל התורה. בהפשטה נוספת של מה שהוסבר, אפשר לומר שמסכת יבמות, שהופכת זיקה טבעית לקשר תורני-הלכתי, מגלה בעצם בכלל איך ה"דרך ארץ קדמה לתורה"^{כג} הופכת לתורה. זהו מעבר מ'פאר מתן תורה' ל'נאך מתן תורה' (מ'לפני מתן תורה ל'אחרי מתן תורה').

יט ראה יושר דברי אמת אות לב ובכש"ט (קה"ת) אות קי"א בהערות.

כ יבמות סג, ב; סה, ב.

כא ראה **יין משמח** ח"א ש"ה בתורה "שלש מצוות הנישואין" ובכ"ד.

כב דברים ו, ו.

כג ויקרא רבה ט, ג; תנא דבי אליהו רבה פ"א.

על דברי תורה

כתוב "ודברת בם" – השער של **יבום**. יש משהו במסכת יבמות ששייך ליסוד של כל התורה

יב לפי אחת הדעות בחד"ל (בראשית רבה סח, א; עד, יא; מדרש תהלים קכד) בשבע השנים הללו יעקב אבינו אמר את **טו** שירי המעלות, וראה שיעור י"ט ניסן תשפ"א (והמשכו בהתוועדות שש"פ – נדפסו בגליונות שמיני'אח"ק דאז) אודות הקשר בין י"ה שירי המעלות (הרומזים לשם הקדוש של "שכינה ביניהם") לעיסוק בשיר השירים, ודוק.

יג ברבינו מקומות. לדוגמה, שיעור ח"י אב תשס"ח; התוועדות ח"י אלול תשס"ח. ועוד.

יד שה"ש ז, ז.

טו דברים כה, ה.

טז ראה יבמות ז, ב וש"נ.

יז ראה ב"י אה"ע סימנים קע ויקעה.

יח ראה אנצ"ת ערך 'זיקה' וש"נ.

לפני מתן תורה יש עבודת ה' טבעית יותר – של האנושות כולה, של האבות וגם של עם ישראל – וממנה עוברים במתן תורה לעבודת ה' מוגדרת ומדויקת, מ'מנהג' ל'הלכה'

הרמב"ן^{לא}, זו אחת המצוות שמופיעה באופן מובהק לפני מתן תורה כמנהג כללי, המוטל על כל קרובי הנפט, ובמתן תורה מתקבעת ומתעצבת לפי גדרים מדויקים. לכן, אין מתאימה יותר ממסכת יבמות כדי לגלות את הענין הזה, שקיים בהפשטה בהרבה מושגים בתורה.

היבום לפני מתן תורה

איפה מתקיים היבום לפני מתן תורה? הדוגמה המובהקת,

שנקראת בפירוש יבום^{לב}, היא יבום תמר – אחרי פטירת ער מייבם אונן את אלמנתו תמר. אחרי שגם אונן נפטר ברור שהאח הנוסף, שלה, צריך לייבם, ובסופו של דבר יהודה הוא שמייבם את תמר כלתו (בתחלה בלי ידיעתו, אך התורה 'חותמת' על כך ונולדים מהיבום הזה פרץ וזרח, המתקנים-מקיימים את שני אחיהם שמתו בהיותם גלגול שלהם^{לד}).

גם בהמשך, אחרי מתן תורה, מופיע בתנ"ך קיום של יבום שנראה יותר כ"מנהג" יבום שקדם למתן תורה, ולא יבום לפי הלכה, בסיפור של בעז ורות. על פי פשט, בעז הוא מצאצאיו של יהודה – כאשר שושלת המשיח עוברת דרך שניהם

לא על בראשית לח, ח"ט.

לב בראשית לח, ח.

לג מאירת עינים לר"י דמן עכו פרשת ויגש. ובכ"מ. ורמז: ער אונן (377, 13 פעמים 29) ועוד פרץ זרח (585, 13 פעמים 45) עולים הוי' פעמים לז, סוד שם סג (שם הוי' שחלק המילוי שלו עולה לז) – סוד "אורות דתהו". כללות סוד היבום היא המשכת "אורות דתהו בכלים דתיקון" (וראה לקמן סוף פ"ב) – מיתת האח היא סוד מיתת מלכין קדמאין דתהו והיבום על ידי האח החי הוא המשכת ה"אורות דתהו" של האח המת ב"כלים דתיקון" של החיים ("חיים קלכם היום"). וראה עוד לקמן בסוד יבום יעקב (בעל עולם התיקון) עשו (שרש עולם התהו שנשבר), והוא סוד "וידו אחזת בעקב עשו" (בראשית כה, כו) – האח החי צריך להיות בעולמו של האח המת (יבמות יז, ב) ולאחוז בעקבו (מקום המיתה) כדי להקים את שם אחיו.

לפני מתן תורה יש עבודת ה' טבעית יותר – של האנושות כולה, של האבות וגם של עם ישראל – וממנה עוברים במתן תורה לעבודת ה' מוגדרת ומדויקת, מ'מנהג' ל'הלכה'. כמו שמוסבר בחסידות^{לד}, ב"דרך ארץ קדמה לתורה" יש גם משמעות של "קדימה במעלה"^{כה} – ב"דרך ארץ" יש תוקף מיוחד ולכן "מנהג עוקר הלכה"^{כו}.

המעבר הזה הכללי שייך במיוחד לקשר בין איש ואשה

ולקיום מצות "פרו ורבו" – נושאים עיקריים שמבטאים את רצון ה' מברואיו כבר מראשית מעשה בראשית. הדבר בולט, כמו שדברנו בעבר^{לז}, גם באופן החרגי בו בוחר הרמב"ם לפתוח את הלכות אישות בתיאור המצב "קודם מתן תורה" ובמעבר ל"כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל וכו'". את החשיבות של המנהג בהקשר של נישואין מוצאים בעיכוב נישואי יעקב ורחל – שהוזכרו כביטוי העיקרי להופעת הזיקה עוד לפני החתונה – מטעמי מנהגי-נישואין, כפי שאומר לבן "לא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני הבכירה"^{כח} (ואף לא מצינו שיעקב השיב לטענה זו). הרבי גם מסביר^{כט} שנישואי יעקב לשתי אחיות, כנגד דין תורה – על אף שהאבות קיימו את כל התורה עד שלא נתנה^ל – היו משיקולי יושה, מעין "דרך ארץ קדמה לתורה", שהיה להם תוקף מחייב לפני מתן תורה.

בפרט הדבר בולט במצות יבום, שהתקיימה כמנהג עוד לפני מתן תורה. כפי שמציין

כד ראה אה"ת בראשית ח"ג תקפג, א (הובא ונתבאר בלחיות עם הזמן בראשית עמ' מ).

כה ראה הקדמה לספר הברית בשם הקדמונים.

כו תוספות מנחות כ, ב ד"ה "נפסל", ועוד הרבה בפוסקים.

כז ראה יין משמח ח"א ש"ה בתורה "שלש מצוות הנישואין".

כח בראשית כט, כו.

כט לקו"ש ח"ה יוצא ב.

ל ראה יומא כח, ב. וש"נ.

למה באמת

שלאה לא תתחתן עם עשו? מה הבעיה? כי הוא רשע! פוסקים עבורה בשמים ש"רשע חשוב כמת" והיא נופלת ליבום לפני יעקב

בכל יבום - בו

האשה נופלת לפני היבום שלא מדעתו - יש ממד בו היבמה איננה מושגת ליבום

— והאריז"ל אומר^{לד} שיש כאן גלגול נשמות מובהק, יהודה מתגלגל בבעז ותמר מתגלגלת ברות^{לה}. היבום של בעז את רות איננו יבום 'כפשוטו', שהרי בעז איננו אחיהם של מחלון וכליון, אבל הוא מבטא את המנהג הקדום לפיו הקרובים במעגלים נוספים סביב הנפטר אחראים ליבום, דואגים לשאת את האלמנה, להקים לו שם וגם זוכים בנחלתו.

העובדה שהיבום הזה, גם אחרי מתן תורה, משקף מנהג קדום מתבטאת בפסוק המיוחד שכתוב שם — "וזאת לפנים בישראל"^{לו}. מה מזכיר לנו מנהג קדום שמתבטא בסיפורי התנ"ך? "סיפורי מעשיות משנים קדמוניות", הסיפורים של רבי נחמן מברסלב, שהרבה פעמים הסברנו^{לז} שהם ברובם אוניברסליים, בלי הדגשה מיוחדת של עם ישראל (ובתוך עם ישראל גופא, יש בסיפורי מעשיות ממד של "מנהג ישראל" שקודם לתורה, שעל כן הורה רבי נחמן לרבי נתן להדפיס אותם עם המקור באידיש, מאמע-לשון, השפה של "מנהג ישראל", יחד עם התרגום ללשון הקדש, לשון

התורה). איך מתחיל סיפור בסיפורי מעשיות? בן ובת שלומדים ביחד ב'חיידר'^{לח} — איך יתכן! זו הזיקה בין בן ובת שקודמת למתן תורה.

היבום הראשון - יעקב ולא

אבל מכיון שהעמקנו לזהות את הזיקה של 'פאר מתן תורה' דווקא בנישואין של יעקב, ממנו נולד כל עם ישראל, אפשר לראות שגם יש ממד של יבום: הזכרנו שלרצל יש זיקה מובהקת ליעקב, גם באופן פנימי, באהבה שלהם ממבט ראשון, וגם באופן מקיף, במאמר הבריות "הגדולה לגדול והקטנה לקטן". באותו אופן, ללאה יש זיקה לעשו, שהיא 'שוברת' כאשר היא מתחתנת עם יעקב (ומקבלת את הסימנים-הזיקות מרחל, כנ"ל). איך לאה יכולה לצאת מהזיקה לעשו? יש משהו אמיתי בזיקה של "הגדולה לגדול". למה באמת שלאה לא תתחתן עם עשו? מה הבעיה? כי הוא רשע! לאה היתה צדקת, והיא טוענת — בבכיה^{לט} — שהיא לא רוצה להתחתן עם עשו הרשע. פוסקים עבורה בשמים ש"רשע חשוב כמת"^מ, שביחס לחיים שלה כעובדת ה' צדיקה עשו הוא מת (וגם הוא 'פסק על עצמו' "הנה אנכי הלך למות ולמה זה לי [את האחות ה]בכרה"^{מא}), ואם עשו ה'באשערט' שלה מת — היא נופלת ליבום לפני יעקב.

גם האופן בו נושא יעקב את לאה מזכיר דווקא דיני יבום — עבוד בקידושין נדרשת דעת של האיש והאשה^{מב}, הדי היבום 'תופס' גם כאשר הביאה אינה מדעתם של היבום (כיעקב כאן, שבא על לאה במחשבה שהיא רחל) והיבמה (כלאה כאן, שאנוסה על ידי אביה)^{מג}. בפנימיות מוסבר^{מד} שיעקב פחות אוהב את לאה מרחל^{מה},

לח מעשה י (מעשה מבערגיר ועני).

לט רש"י על בראשית כט, יז.

מ ע"פ תנחומא וזאת הברכה פ"ז. וראה גם ברכות יח, ב.

מא בראשית כה, לב.

מב קידושין ב, ב.

מג יבמות נג, ב (במשנה).

מד זהר ח"א קנד, א"ב. ומבואר בשל"ה פרשת ויצא.

מה בראשית כט, ל.

לד ראה ספר הליקוטים וישב פמ"ח.

לה יהודה ותמר מולידים את פרץ וזרח והם מתגלגלים בבעז ורות המולידים את עבד (הוא נזכר ג"פ בסוף מגלת רות, פעמיים מלא, עובד, ובפעם האחרונה — "הכל הולך אחר החיתום" — חסר, הוא 'מוציא מעצמו' את ה'ז' כדי לקיים "ועבד הוליד את ישי וישי הוליד את דוד", וד"ל).

ממוצע ז השמות — יהודה תמר פרץ זרח בעז רות עבד

— הוא רפח, סוד בירור והעלאת רפח ניצוצין מתהו לתיקון

(כנ"ל הערה לג)!

לו רות ד, ז.

לז ראה שיעור כ"א טבת תשנ"א; ח' טבת תשס"ט; י"ח

סיון תשע"ה. ועוד.

המהפכה הרביעית והדרך למשיח

כ'הקדמה' אחרונה נוסף שלעיסוק דווקא בממד הזה של המצוות, כממשיכות ומגלות 'מנהג' ו"דרך ארץ" שקדמו לתורה, יש משנה-חשיבות בדור שלנו, כאשר אנחנו מדברים¹¹ על "המהפכה הרביעית" – הפצת תורה לכל אומות העולם.

כאשר חושבים על הפצה לכל האומות צריכים לחזור ולהעמיק בתורה כפי שהיא הופיעה עוד לפני מתן תורה ולפני שעם ישראל יוצא ממשפחת האומות – התורה האוניברסלית, ששייכת לכל האנושות, או על כל פנים כפי שהיא שייכת לניצוץ של עם ישראל כפי שהוא מובלע עדיין בין האומות. למהפכה הרביעית, שרוצה לקדם את כל האנושות בכלל ובפרט למשוך ולקרב את ניצוצות ישראל שנמצאים בין האומות, מתאים לצעוד באותו נתיב בו התורה ועם ישראל התקדמו במעבר מ"דרך ארץ" ו"מנהג" לתורה שנתנה מסיני.

המהפכה הרביעית היא, כמו שדברנו הרבה, חלק מהדרך לגאולה ולקיום היעוד של עבודת ה' שכם אחד¹². הרבי אמר¹³ שהדרך להביא את המשיח היא הכנסת "אורות דתהו בכלים דתיקון". ההתבוננות במנהגי ה"דרך ארץ קדמה לתורה" שהופכים להלכות מחייבות ממשיכה את ה"אורות דתהו" של 'פאר מתן תורה' ("שני אלפים תהו") לתוך ה"כלים דתיקון" של 'נאך מתן תורה' ("שני אלפים תורה"¹⁴) וכך נותנת בקיום המצוות שלנו כח משיחי ומביאה ל"שני אלפים ימות המשיח"¹⁵.

עד שנאמר עליה שהיא שנואה¹⁶, משום שהיא גבוהה ממנו – הוא לא משיג את מדרגתה. רק בהמשך, בעיקר עם הכניסה לארץ, הוא לומד להכיר את לאה ולהשיג אותה (ויש בכך סכנה מסוימת, שהרי מסתלקת רחל אשתו האהובה). כך, אפשר לומר, שבכל יבום – בו האשה נופלת לפני היבם שלא מדעתו – יש ממד בו היבמה איננה מושגת ליבם (ועל כן גם היבום עצמו יכול להיות שלא מדעת, כפי שמוצאים גם אצל יהודה ביחס לתמר). אכן, כפי שבסופו של דבר גם לאה אהובה על יעקב יש עתיד לנישואי היבם והיבמה, והיא הופכת אשתו לכל דבר.

אם כן, היבום הראשון, עוד לפני יהודה, הוא אצל לאה אמנו – אמו של יהודה (וממילא גם של בעו, צאצא-גלגולו של יהודה). יהודה, המלך באחי¹⁷, הוא הבן העיקרי של לאה אמנו (וממנו יוצא דוד המלך, האדמוני¹⁸, המתקן את עשו האדמוני¹⁹ ובעצם בו מקים יעקב שם לאחיו המת). מדוע דווקא יהודה, הבן הרביעי, הוא ה'בכור' המלכותי של לאה אמנו? בקריאת שמות שלשת הבנים מציינת לאה את תחושת הקיפוח שלה – "ראה הוי' בעיניי"²⁰, "שמע הוי' כי שָׁאָה אנכי"²¹ ו"הפעם ילוה אישי אלי"²² – ובעצם הלידה שלהם היא סוג של ריפוי-עצמי עבור לאה. רק כשנולד יהודה, היתר על חלקה בין נשות יעקב²³, משתחררת לאה מה'טראומה', שמחה ומודה באמת לה' – "הפעם אודה את הוי"²⁴. רק עם לידת יהודה הופכת לאה ל"אם הבנים שמחה"²⁵ באמת, ולכן הוא הביטוי השלם והעיקרי שלה כאמא.

11 כמדובר החל מהתועדות כ"ד טבת תשע"ה.

12 צפניה ג, ט.

13 שיחת כ"ח ניסן תשנ"א.

14 נט כידוע, "שני אלפים תורה" מתחילים סמוך ללידת אברהם אבינו, כמה מאות שנים לפני מתן תורה, ומכאן שקיום אברהם אבינו את כל התורה עד שלא נתנה, כמנהג, היה בגדר "מנהג ישראל תורה" (שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"פ ובכ"ד), היינו קיום מצוות שב"תורת ישראליות", כדלקמן בח"ב של השיעור.

15 ס דוק היטב לעיל בהערות לג וילה.

16 סא סנהדרין צז, א.

17 שם פסוק לא.

18 מז ראה רד"ק על בראשית מט, ח.

19 מח שמואל"א טז, יב.

20 מט בראשית כה, כה.

21 נ שם כט, לב.

22 נא שם פסוק לג.

23 נב שם פסוק לד.

24 נג רש"י שם פסוק לה.

25 נד שם פסוק לה.

26 נה תהלים קיג, ט.

הלומד על מִנַּת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ◆ בימי "אני לדודי ודודי לי" ראוי לעסוק בשיר השירים.
- ◆ בשיר השירים העיקר הוא הכלה, הפותחת וחותרת, והחתן מגיב להתעוררות שלה.
- ◆ שיר השירים מתאר את אהבת החתן והכלה טרם אירוסיהם – את הזיקה ביניהם לפני הקשר הרשמי.
- ◆ עוד לפני ההחלטה להתחתן תתכן בין בני זוג זיקה מקיפה (מחשבה מהחוץ שבני הזוג מתאימים) או זיקה פנימית (תחושת קשר מתוך הכרות ביניהם).
- ◆ הזיקה שלפני החתונה בונה את הנאמנות בין בני הזוג.
- ◆ בין יעקב ורחל יש גם את הזיקה המקיפה ("קטנה לקטן") וגם את הזיקה הפנימית (אהבה ממבט ראשון).
- ◆ שיר השירים הוא שיר האהבה של רחל ליעקב בשבע שנות ההמתנה.
- ◆ בהפשטה, מושג הזיקה של מסכת יבמות מתאר את הזיקה הטבעית בין כל חתן וכלה לפני הנישואין.
- ◆ מסכת יבמות, המלמדת על מימוש הזיקה בין היבם ליבמה, פותחת את סדר נשים המדריך כיצד לממש את הזיקה בין כל חתן וכלה.
- ◆ בנישואין – שנהגו גם לפני מתן תורה – יש תוקף מיוחד למנהג.
- ◆ היבום היה מנהג לפני מתן תורה והפך למצוה אחריה – ביטוי לכל המעבר מ"דרך ארץ קדמה לתורה" למתן תורה.
- ◆ יבום בעז את רות הוא גלגול של יבום יהודה את תמר – יבום כפי שנהג לפני מתן תורה.
- ◆ היבום הראשון בתורה הוא יבום יעקב את לאה – ש'שברה' את הזיקה לעשו משום שהיה "רשע חשוב כמת".
- ◆ יש ביבום ממד שלמעלה מהדעת – כבנישואי יעקב ללאה.
- ◆ רק לידה שאינה ריפוי-עצמי מטראומות הופכת את האשה ל"אם הבנים שמחה" באמת.
- ◆ כחלק מהמהפכה הרביעית יש לחזור להתבונן בתורה שנהגה לפני מתן תורה.
- ◆ החיבור בין 'פאר מתן תורה' ל'נאך מתן תורה' הוא המשכת "אורות דתהו [שני אלפים תהו] בכלים דתיקון [שני אלפים תורה]" המביאה לימות המשיח ("שני אלפים ימות המשיח").

שיעור

עניני יבום במשנת ר"י ענגיל

יבום מלכותי

קיצור מהלך השיעור

בחלקו השני של השיעור שנמסר לכבוד סיום מסכת יבמות, השייך גם לפרשת השבוע, נלמדו קטעים מתורתו המיוחדת של **רבי יוסף ענגיל** העוסקים ב**סיפורי היבום במקרא** – מעשה **יהודה ותמר** ומעשה **בעז ורות**. ב**פרק א** נלמד קטע למדני העוסק בהבדל בין היבום שלפני מתן תורה ליבום לאחריה, מתוך התייחסות מרתקת לגדרי מצוות שונים לפני מתן תורה בכלל ולהבדלים בפועל בין 'מנהג יבום' לפני מתן תורה למצוות היבום אחריו. ב**פרק ב** נלמד קטע על דרך הסוד, המסביר מדוע המלכות נמשכה דווקא דרך הגיירות תמר ורות (שגם התייבמו). בתוך הדברים ובסיומם משולבות התייחסויות לקטעים נוספים מדבריו על יבום שלא צוטטו במלואם בפנים. זוהי השלמה למדנית־פנימית להקדמות היסודיות בחלקו הראשון של השיעור שנדפס לעיל (והיא רצופה התייחסויות לחלק הראשון).

א. גדר היבום לפני מתן תורה רבי יוסף ענגיל

אחד הגאונים הגדולים של הדור האחרון הוא רבי יוסף ענגיל. אופי הלימוד שלו הוא עיון שיטתי ביסודות הלימוד מתוך בקיאות עצומה בכל התורה, עם דמיון מסוים לגאונות ולצורת הלימוד של הגאון הרוגאטשובר^א. בכל אופן, לעומת הרוגאטשובר, ובדומה לו

גם רבי חיים מבריסק, להם לא היו זמן וסבלנות ללמוד אחרונים – הם עסקו בש"ס ובראשונים בלבד – רבי יוסף ענגיל מצטט גם מהאחרונים. לצד הבקיאות המופלאה שלו בש"ס בבלי וירושלמי, בזהר ובמדרשים ובכל הראשונים, הוא בענוה לומד ומצטט גם הרבה אחרונים. מי האחרון שהוא הכי אוהב? המהר"ל, שהזכרנו את הנאמנות שלו למשודכת שלו. למדנו לאחרונה^ב שהרבי אמר פעם^ג ש"תורה

ב שיעור כ' מנ"א השתא (נדפס בגליון ראה).
ג ראה קונטרס בענין "תורה חדשה מאתי תצא" ה'תנש"א; הדרן על הרמב"ם תשל"ה. ובכ"מ.

נרשם (מהזכרון) ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. שבת שפטים ב' אלול תשפ"ג – כפ"ח.
א וראה גם שיחת אחש"פ תשל"ו.

יבום קודם מתן תורה ליבום שאחרי מתן תורה ובין יבום שלפני מתן תורה למצוות אחרות שלפני מתן תורה. הוא פותח בחילוק, שהוא מביא בעוד מקומות, בין מצוות שנהגו לפני מתן תורה "בתורת בני נח" לכאלו שנהגו "בתורת ישראליות":

דע כי צד הסברא אשר הזכרנו [בבית האוצר ח"א כלל א אות ז ד"ה מה שהבאתי – ולהלן] דמצוות דקודם מתן תורה לא נאמרו כולם בשוה, רק קצתם בתורת בני נח וקצתם בתורת ישראליות ע"ש היטב, הנה לכאורה סברא זאת מוכרחת מש"ס יבמות [ה:].

הסוגיא העיקרית הראשונה במסכת יבמות היא בענין "עשה דוחה לא תעשה"¹ – כלל גדול, שאדמו"ר הזקן מזכיר גם בתחלת אגרת התשובה בתניא, שמשמעותו היא שהעיקר לשמו ברא ה' את העולם הוא "עשה טוב"² (כאשר ה"סוד מרע" הוא בעיקר שמירה שמאפשרת להשכיח את ה' בעולם בלי שתהיינה לכך מניעות ובלי שתהיה מכך יניקת החיצונים). בתוך הדברים מלמדת הגמרא שלמצוות ש"ישנן לפני הדיבור" יש עדיפות בדחית לא-תעשה:

דאמר דפסח מילה ותמיד דדחי שבת, היינו משום דעדיפי דישנן לפני הדיבור, על כך הוא מקשה, בהתחלה מענין שבת ובהמשך מענין יבום, ממצוות נוספות שקדמו למתן תורה:

וקשה, דאיך נחשב זה מעלה לענין דחיית איסור שבת, והרי גם איסור שבת הנדחה ישנו לפני הדיבור, שהרי שבת ודינין במרה נצטוו [סנהדרין נו:].

חדשה"³ היא חיבור הנגלה והנסתה. גם בדבר הזה מצטיין רבי יוסף ענגיל – מעבר לכך שיש לו ספרים ודרשות בנגלה ובנסתה, הוא יכול בתוך דיון בסוגיא בנגלה להביא ציטוט מהזהר או מכתבי האריז"ל (וכפי שמציין חתנו⁴, בין ספריו שאבדו במלחמת העולם הראשונה היו גם עשרים כרכים המבארים את יסודות הקבלה בבבלי ובירושלמי).

בלימוד תורה יש 'מומחים' לנושאים מסוימים. אפשר להגיד שרבי יוסף ענגיל הוא מומחה במיוחד למצוות שקודם מתן תורה – נושא שחוזר בספרים שלו בכמה מקומות. לכן כאשר עוסקים במצוות יבום, המצוה המובהקת שמחברת את המצוה-המנהג שהיה לפני מתן תורה עם ההלכה שנוהגת אחרי מתן תורה (כנ"ל בח"א של השיעור), מתאים במיוחד ללמוד מדבריו. בשנים האחרונות יצאו ספרי "תפארת יוסף" על התורה – בינתים על חומשים בראשית ושמות, ה' יעזור שיזדרזו לסיים את הסדרה בקרוב! – עם ליקוטים מתורתו. על הסיפור של יהודה ותמר הביאו לא מעט קטעים ששייכים ליבום לפני מתן תורה ובכלל ללימודים מהסיפור הזה. נלמד מתוכם – חלק בפנים וחלק בעל פה – ותוך כדי הלימוד גם נראה את התופעות המיוחדות בלימודו של רבי יוסף ענגיל שציינו כעת.

בלימוד תורה יש 'מומחים' לנושאים מסוימים. אפשר להגיד הוא מומחה במיוחד למצוות שקודם מתן תורה

שבת של בני נח

הקטע הראשון⁵ דן באריכות בהבדלים בין

ד ויקרא רבה ג, ג (ע"פ ישעיה נא, ד).

ה ברשימת "החיבורים אשר עודנם בכתובים" שכתב בסוף 'אוצרות יוסף - מאמרים' מהד"ק.

ו וראה הנסמן - בספר - בקטעי התפארת יוסף דלקמן.

ז בית האוצר ח"א כלל א אות יג ד"ה "ודע" וד"ה

¹ "ועפיד"ז".

ח יבמות ג, ב ואילך באורך.

ט תהלים לד, טו.

י ורמז מובהק: לפני הדבור עולה 387, המספר המשלים את 613 ל-1000 אורות שנתנו למשה רבינו במ"ת! (כנראה ישנן 387 מצוות לפני הדבור, הכל בסוד "דרך ארץ קדמה לתורה"). כשמצרפים ל"לפני הדבור" את המצוות שמפרטת הגמרא, פסח מילה תמיד, עולה הכל משיח משיח משיח - משיח צומח מלפני הדבור.

אנחנו יודעים

ש"גוי ששבת חייב
מיתה" ובכל זאת
רואים כאן שיש
איזו שייכות של
בני נח לשבת
שקודם מתן תורה

שחסר הוא ה"לקדשו" – בן נח יכול לנוח ממלאכה, אבל אין בשבת שלו קדושה, אין לו יכולת לקדש את השבת, שמתחדשת רק במתן תורה.

ארבעה סוגי מצוות

לפי היסוד שמחלק בין

מצוות שהיו לפני הדיבור "בתורת בני נח" למצוות שהיו "בתורת ישראליות" הוא מיישב שאלה באותה סוגיא גם על מצות יבום, נקודת הפתיחה של הסוגיא:

ועל פי דרך זה, תתיישב עוד קושיא אחרית

שיש להקשות בסוגיא דיבמות

(שם). דהא סוגיא דיבמות שם

אעשה דייבום קאי, ועלה אמר

דאין ללמוד שתדחה עשה דייבום

לא תעשה דכרת דאחות אשה,

מפסח מילה ותמיד דדחי שבת,

משום דמה להנך שכן ישנן לפני

הדיבור ע"ש הי"טב. וקשה, דהא

עשה דייבום הוא גם כן עשה

שלפני הדיבור, שהרי יהודה

נצטוה על הייבום, וכמבואר

במדרש משלי [לא, כט] על

הכתוב (שם) רבות בנות עשוו חיל,

וז"ל: אדם הראשון נצטוה על שש מצוות, נח על

אבר מן החי, אברהם על המילה כו', יהודה על

היבמה כו' עכ"ל, וכן מפורש עוד במדרשים בכמה

דוכתי [עין שהש"ר א, טז; פסיקתא דרב כהנא

יב, א], ואולם להנ"ל ניחא, דמצוות ייבום שנאמרה

ליהודה, יש לומר גם כן דקים ליה לגמרא דניתן

עדיין בתורת בני נח לא בתורת ישראליות, ועל כן

שפיר אין לו מעלת לפני הדיבור וכנ"ל.

בקטע האחרון של דבריו שם – שאנחנו

מביאים כאן בדילוג – הוא אומר שבעצם ישוב

הקושיא כבר כתוב באופן שונה מעט בהערה,

כנראה של הריטב"א, שמופיעה על גליון חידושי

הרמב"ן על הסוגיא:

ואין לומר, דמצוות דמרה כבר היו הם עצמן מן הדיבור, דזה אינו, דכבר הבאתי [בית האוצר שם] דברי הגור אריה [פרשת שלח טו, לב אות כו] דמצוות דמרה היו עדיין בתורת בני נח, ועל כרחך צריך לומר, דגם קודם מתן תורה ניתנו קצת

מצוות בתורת ישראליות וקצתם בתורת בני נח, והכי קים ליה לגמרא דפסח מילה ותמיד ניתנו כבר בתורת ישראליות, ועל כן שפיר חשיב מעלה במה שקדמו לשאר המצוות דסיני וכנ"ל, מה שאין כן שבת אין לו מעלה זאת כיון דשבת ניתן גם הוא

רק בסיני, דהא דניתן במרה לא

חשיב, כיון דזה היה עדיין בתורת

בני נח וכנ"ל.

יש כאן חידוש גדול –

שמתבסס על דברי המהר"ל,

שהר"י ענגיל אוהב לצטט

– לפיו שבת של מרה היתה

"בתורת בני נח". אנחנו יודעים

ש"גוי ששבת חייב מיתה"^{יא}

ובכל זאת רואים כאן שיש איזו

שייכות של בני נח לשבת^{יב} –

לפחות השבת שקודם מתן תורה.

מי שנמצא בתהליכי גיור יכול

לשבות ממלאכה כל השבת, ורק פעם אחת

במשך היום להדליק אש, להדליק את האור,

כדי לא להיות "גוי ששבת". היסוד של מנוחה

ממלאכה יום אחד בשבוע יכול להיות שייך גם

לבני נח – מה חסר בשבת שלפני הדיבור? [זכור

את יום השבת לקדשו^{יג}, העשה]. גם "זכור" וגם

"שמור"^{יד}, שנאמרו בדבור אחד^{טו}, אבל עיקר מה

יא סנהדרין נח, ב.

יב ראה גם שיעור ליל שבת במדבר השתא – "מקור הברכה" – פורסם בגליון בהעלתך.

יג שמות כ, ב.

יד דברים ה, יב.

טו ראש השנה כז, א.

שקדמה לעולם אלפים שנה^ט, סוד "אאלפך חכמה"^כ ו"אאלפך בינה"^{כא}, כנודע^{כב}). המנהגים שלפני מתן תורה שייכים למלכות – הביטוי "שנהגו מאליהן" מזכיר לנו מושגים כמו "הוראת שעה" ומודעות טבעית, מושגים מובהקים של מלכות^{כג}. ולסיכום:

י מצוות ממתן תורה
ה מצוות לפני הדיבור "בתורת ישראליות"
ו מצוות לפני הדיבור "בתורת בני נח"
ה מנהגים "שנהגו מאליהן" לפני מ"ת
דווקא המצוות שנתנו "בתורת ישראליות" לפני מתן תורה מתחברות לגמרי – כ"תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין"^{כד} – למצוות שלאחר מתן תורה ומוסיפות בהן תוקף, אמא־ בינה מוסיפה תוקף באבא־חכמה לדחות מצוות לא תעשה (שאינן בהן את התוקף הזה).

יבום לפני ואחרי מ"ת – מצוות שונות

בהמשך הוא מסביר שאת הקושיא על היבום אפשר ליישב גם בלי החילוק בין "תורת בני נח" ל"תורת ישראליות", משום שיש הבדל מהותי בין היבום שלפני מתן תורה ליבום מן התורה: ואולם, בהך דייבום יש לומר עוד בפשיטות טפי, דכיון דמצוות ייבום שנאמרה ליהודה אינה דומה למצוות ייבום האמורה בתורה, דמצוות ייבום שבתורה הוא רק באח מאב, מה שאין כן מצוות ייבום דקודם מתן תורה שהיה בכל הקרובים, שמשפאת זה ייבום יהודה כלתו, וכמו שכתבו הראשונים ז"ל מפרשי התורה (רמב"ן להלן פסוק כו; דעת זקנים מבעלי התוספות שם; חזקוני להלן פסוק יג וכד), ועל כן שפיר אין למצוות ייבום דעכשיו מעלת לפני הדיבור, כיון דהמצוה שהיא

והנה נזכרתי, כי ברמב"ן יבמות (שם) הוזכרה הערה זאת במקומו, דייבום נמי הא היה עוד קודם מתן תורה, (והוא שם ברמב"ן הג"ה על הגליון), וז"ל: שכן ישנן לפני הדיבור, ואף על גב דביהודה כתיב בוא אל אשת אחיך ויבם אותה, לא נצטוו אלא שנהגו מאליהן, הריטב"א ז"ל, עכ"ל.

בתוך הדברים הוא מביא מדרש חלוק, לפיו היבום שלפני מתן תורה לא היה בגדר מצוה, ומציין – כדרכו – שהוא לא בא להכריע או לפסוק אלא רק להעיד:

וחדוש שלא הביא דברי התנא דבי אליהו הנ"ל (פרק ו, יג), דמבואר שם כן להדיא, דיהודה לא נצטוה על הייבום רק שמאליו עשה כן, ודברי המדרש משלי הנ"ל דמבואר בו להיפוך, דיהודה נצטוה על היבמה, ובאתי רק להעיר.

וואים כאן שיש בעצם ארבעה דברים – מצוות שקבלנו במתן תורה, מצוות שנצטוו עליהן לפני מתן תורה "בתורת ישראליות", מצוות לפני מתן תורה "בתורת בני נח" ודברים "שנהגו מאליהן". יש כאן ייהוזה: המצוות שקבלנו במתן תורה שייכות ל"אורייתא מחכמה נפקת"^{טז}. שרש הישראליות הוא בבינה^{יז}, "ישראל עלו במחשבה"^{יח} (ולכן היהדות נקבעת לפי האמא). המצוות "בתורת בני נח" שייכות כאן לזו שבשם – מצוות ששייכות בעיקר לתיקון עולם (שנברא בששה ימים) וישור המדות (ולא לתורה עצמה,

המנהגים המצוות

לפני מתן תורה הם כלליים ומופשטים יחסית, וכשהתורה נותנת מצוה מוגדרת ומדויקת "פנים חדשות באו לכאן" וזו מצוה אחרת

יט ויקרא רבה יט, א ובכ"ד.

כ איוב לג, לג.

כא ע"פ שבת קד, א.

כב לקו"ת אמור לד, ב; קהלת יעקב ערך 'מחוקק'. ובכ"מ בחסידות.

כג ראה מבחר שיעורי התבוננות חט"ו עמ' 176 ובספרינו מודעות טבעית והטבע היהודי.

כד ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א.

טז זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

יז וראה שערי אורה ש"ט הספירה השניה; ד"ה "בריש הורמנותא דמלכא" לר"ה מפאריטש ובפלה"ר בראשית יח, ג (ועוד). ובכ"מ.

יח זהר ח"ב קח, ב. בראשית רבה א, ד.

לפני מתן תורה לא היתה חליצה - אחרת אונן היה יכול להמשיך לחיות בנעימים...

— ומאז בריאת העולם הקב"ה יושב ומזווג זיווגים¹³. אם כן, כל זיווג הוא פעולה של ה', ה' חתום עליה, ואי אפשר לבטל אותה. דברנו קודם על זיקה בגלל החברה שטוענת שיש קשר בין

בחור ובחורה מסוימים — אנשים יכולים לטעות, אפילו מלאכים שאומרים שיש שייכות בין איש ואשה יכולים לטעות, אבל הקב"ה מזווג זיווג ומייחד את שמו עליו. איך אפשר להתגרש?! לכן הירושלמי אומר שבני נח לא יכולים להתגרש. [לכאורה זהו מקור טוב לנוצרים.] כן, ואפילו מאותה סבה שהם מסבירים... רק לבניו חביביו, עם ישראל, ה' מאפשר — בדיעבד, בשעת הצורך — להתגרש משום שעבורם הוא מוכן לוותר על שמו וכבודו, כמו שמובא כאן מקרבן העדה. יוצא מכאן שבמובן מסוים עיקר החידוש של התורה בנישואין הוא דווקא האפשרות של גירושין¹⁴ — דבר שמסביר למה מסכת גיטין קודמת בסדר למסכת קידושין (ואת מצות קידושין עצמה לומדים¹⁵ מפרשת גירושין¹⁶).

חליצה גם היא סוג של גירושין, התרת קשר-זיקה שה' גלגל בהשגחה פרטית, וגם היא שייכת רק בישראל:

ועל כן חליצה נמי דענינה גם כן ענין גירוש וכמובן, לכן גם כן לא שייכא רק בישראל, ועל כן אף שהיה הייבום נוהג קודם מתן תורה, עם כל זה החליצה שפיר לא היתה נוהגת, [אבל אברהם גרש את הגר]. דוגמה טובה.

כד ויקרא רבה ח, א.

כח עוד על הקשר של מתן גט למתן תורה דווקא ראה בריש רמתים צופים על תנדב"א וביאורו באריכות בשיעור י"ב אלול תש"פ (ח"ב) - נדפס בגליון כי תצא תשפ"א (ובספר ויצאה והיתה).

כט קידושין ה, א (לגבי קידושי שטר).

ל וראה באורך גם בשיעור ה' אדר תש"פ (ח"א) - נדפס בגליון שלח דאז (ובספר ויצאה והיתה).

עכשיו איננה המצוה שהיתה לפני הדיבור רק מצוה אחרת, מצוה דלפני הדיבור היתה בכל הקרובים, מה שאין כן עכשיו דאינה אלא באח מאב.

רואים כאן תופעה, שהמנהגים-המצוות לפני מתן תורה הם כלליים ומופשטים יחסית, וכשהתורה נותנת מצוה מוגדרת ומדויקת "פנים חדשות באו לכאן" וזו מצוה אחרת.

אחר כך הוא מוסיף עוד חילוק חשוב:

יש עוד חילוק בענין המצוה בין לפני הדיבור לאחר הדיבור, מפאת החליצה, דביהודה מצינו רק ייבום אבל לא חליצה, מה שאין כן מצות ייבום שבתורה יש בה גם מצות חליצה, שאם אין מייבם צריכה חליצה.

לפני מתן תורה לא היתה

חליצה — אחרת אונן היה יכול להמשיך לחיות בנעימים... הוא אומר שמצות יבום שיש לצדה אפשרות של מצות חליצה שונה מהותית מיבום ללא אפשרות של חליצה.

יבום וחליצה

הוא מוסיף שלאפשרות של חליצה יש שייכות מהותית להבדל בין בני נח לישראל: ויש ליתן טעם לזה, על פי הירושלמי קידושין [פ"א ה"א], דבני נח אין להם גירושין, ועיין שם בירושלמי שלא ייחד הקב"ה שמו בגירושין אלא בישראל בלבד [כלומר, שהזיווגים מה' כדכתיב — תהלים סח, ז — אלקים מושיב יחידיים ביתה, אין ראוי שלא יקוים לעולם, אך בישראל ויתר שמו וכבודו, קרבן העדה].

כתוב בתורה, שנוי בנביאים ומשולש בכתובים ש"מהוי' אשה לאיש"¹⁷ — נושא שכתבנו עליו¹⁸

כה ע"פ בראשית רבה סח, ג. ראה יין משמח ח"א ש"א בתורה "מה' אשה לאיש".

כו ראה יין משמח הנ"ל.

ראויה החליצה. בדורות של צדיקים מספיק שמצות עשה תהיה היבום, והחליצה תהיה רק פרט־דיעבדי בתוכו, אבל עם ירידת הדורות רוצים לאפשר לבינוני שגם החליצה שלו תהיה מצוה שלמה (כמו מצות גירושין, שהיא מצוה שלמה בפני עצמה) ולכן מונים אותה בפני עצמה (בספר המצוות של הרס"ג – שיצא רק לאחרונה^{לח} – הוא מונה שלוש מצוות כמו הרמב"ם^{לט}, כך שאפשר לראות את התהליך הזה גם בתוך הרס"ג עצמו).

"שלף איש את נעלו"

הוא כותב שלפני מתן תורה לא נהגה חליצה. ב'יבום' של בעז ורות, שהזכרנו שהוא תופעה של אחרי מתן תורה של מנהג שהיה לפני מתן תורה, כתוב "וזאת לפנים בישראל על הגאֵלה ועל התמורה לקים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל". כשאני קורא את הפסוק הזה הוא מזכיר לי חליצה.

חז"ל מסבירים^מ ש"על הגאֵלה" זו מכירה ו"על התמורה" זו חליפין. כלומר, שהכל כאן שייך לקניינים ממוניים (ולא ליבום ולחליצה). כתוב^{מא} שבתחלה היו קונים בחליצת המנעל; חזרו לקנות בקצצה – כלומר, בשבירה של חבית עם קליות ואגוזים, שכל הילדים אוספים אותם ויוצא קול 'מה קרה כאן' וכך מתפרסם הקנין, מקור לזריקת הסוכריות על חתן שעולה לתורה, כמו שהיה לנו היום; חזרו לקנות במנעל; ובסוף חזרו לקנות בקניני התורה – כסף, שטר וחזקה. יש כאן שוב יִהְיֶה־הַ בּוֹ הַקִּנְיָן שֶׁל הַתּוֹרָה הוּא ה־י, כמו מצוות התורה לעיל, ואחר כך כנגד ה־יֵה יש מנעל־קצצה־מנעל, מתאים לכך ששתי בחינות הנוקבא הן זהות.

לח ספר המצוות "כתאב אלשראיע" בהוצאת מכון בן צבי לחקר קהילות ישראל במזרח.

לט ספר המצוות לרס"ג פ"ב (ועיי"ש בפירוש – וכן בטבלת ההשוואה בסוף הספר – ביחס לפיוט המצוות לרס"ג ולאזהרותיו).

מ ב"מ מז, א.

מא ירושלמי קידושין פ"א ה"ה.

חז"ל אומרים^{לא} שגם עמרם גרש את יוכבד ושוב התחתן איתה. לכן הוא מוסיף:

ואולם אם נאמר דהאבות יצאו מכלל בני נח, הא כבר גם הם ישראל היו ונהג בהם גירושין, ועיין בית האוצר [ח"א כלל א אות ה].

נעמיק עוד קצת בענין של החליצה: כמה מצוות יש בפרשת יבום? לפי המנין של הרמב"ם^{לב} – ועוד מונים^{לג} – יש שם שלש מצוות, שתי מצוות עשה, יבום וחליצה, ומצות לא־תעשה של "לא תהיה אשת המת חוצה"^{לד}.

אבל אם מסתכלים בפיוט

המצוות של הרס"ג, יש

שם כמה עמודים בהם

הרי"פ פערלא מאריך

להסביר^{לה} שהוא מונה

רק עשה ולא־תעשה, יבום

ואיסור יבמה לשוק, כאשר

לשיטתו החליצה היא פרט

בתוך היבום. הרמב"ם

הוא ראשון והרס"ג הוא

גאון, למעליותא, יש בו

משהו קדום יותר. פעם

המצוה לכתחילה היתה

יבום והחליצה היתה

רק בדיעבד. עם ירידת

הדורות, היום, כמעט לא מייבמים – תמיד

חולצים^{לו} (למעט יחידי סגולה, כמו בעל אור

החיים הקדוש^{לז}). אפשר להסביר שמצות יבום

היא המצוה של צדיקים, שמייבמים לשם שמים,

ואילו לבינוני, שנמצא עדיין בתוך מלחמת היצר,

אפשר להסביר
שמצות יבום
היא המצוה
של צדיקים,
שמייבמים לשם
שמים, ואילו
לבינוני, שנמצא
עדיין בתוך
מלחמת היצר,
ראויה החליצה

לא סוטה יב, א.

לב סהמ"צ לרמב"ם עשה רטזריז ולא שנו.

לג בה"ג עשה קנוקנד ולא רמו; ו סמ"ג עשין נאינב ולאויין פג; חינוך תקצד"ט.

לד דברים כה, ה.

לה סה"מ לרס"ג עם ביאור הרי"פ פערלא ח"א עמ' 586-583 (ח"ב ריט"תכב).

לו ע"פ יבמות לט, ב. וראה המובא בשו"ת היכל יצחק אהע"ז עמ' נא. ועוד.

לז וראה גם זכרוןם לברכה (פרלוב) תמוז עמ' שמו.

הפנימיות של היבום היא גאולה – גם ליבמה וגם לאח שנפטרה, שמקימים את שמו ובכך גואלים אותו

רות נקראת "אמה של מלכות"^{מה} – "אם" במובן של מקור, היא המקור-ההתחלה של המלכות. כי היא היתה גיורת, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ופוסק יחוס אבותיו העכו"ם, כמבואר ביבמות(מח): ועוד בהרבה דוכתי

[שם כב. צז:];

גה, שנפסק יחוס אבותיו, הוא כמו אדם הראשון, שגם לא היו לו אב ואם – הוא בן של הקב"ה.

ונמצאת רות איפוא התחלה הראשונה של דוד.

אמרנו שהוא אוהב אחרונים, אבל לא בטוח שהוא למד גם את רבי אייזיק מהומיל... אצל רבי אייזיק^{מב} המושג "התחלה" הוא חשוב ויסודי. הוא אומר כאן שהענין של המלכות הוא התחלה – מלך צריך להיות התחלה חדשה – ולכן הכי מתאים שהמלך יצא מגיור. [אז למה אסור שהמלך עצמו יהיה גר^{מב}?] היחוס של דוד המלך לרות המואביה הוא ה"קופה של שרצים" שמכשירה אותו להיות מלך^{מב}. פנימיות המלכות היא שפלות, ולכן המלך צריך להיות עם "קופה של שרצים" שתעשה לו שפלות, אבל אם הוא היה בעצמו גר היתה לו רק שפלות – לא היתה לו ההתנשאות על עם הנדרשת ממנו בחיצוניות (והמשקפת את הרוממות העצמית שלו)^{מט}.

תוקפה של תמר

אחרי שהוא פותח ברות הוא מקשר את אותו ענין גם לתמר:

וכן תמר שממנה נולד פרץ שיצא ממנו דוד,

מה ב"ב צא, ב; מדרש זוטא רות פ"א; זהר חדש פב, א. מן ראה דרוש לחג השבועות (בתוך מאמר יצ"מ) כ, ד ואילך.

מז הלכות מלכים פ"א ה"ד.

מח יומא כב, ב.

מט שיעורים בסוד ה' ח"ד עמ' קכח; וכמטמונים תחפשה ח"ב עמ' קצא ואילך. ובכ"מ.

אבל אפשר היה גם להסביר שהגאולה היא היבום, קנין גמור לכתחילה (כמכירה) – כפי שמוצאים שהיבם נקרא שם כסיפור שוב ושוב "גואל"^{מב} – וה"תמורה" היא החליצה שבאה במקומו, שהיא מעין חליפין-תמורה בדיעבד למצות יבום.

כמה עולה חיבור של יבום וגאולה? בתנ"כים המדויקים כתוב **גֹּאֵלָה** חסרה בגימטריא **לט**, ו- **יבום** עולה **חן** – מהו הזוג הזה? **אלדד** ו-**מידד** (ושאר הרמזים בזה^{מב}) שעולים ביחד **מהיטבאל**, יסוד עולם התיקון. והנה, ראשי וסופי תיבות (ה'חיצוניות') של המלים גאלה ו-יבום עולים בעצמם **יבום** וממילא האותיות שבאמצע (ה'פנימיות') עולות **גאלה**. כלומר, הפנימיות של היבום היא גאולה – גם ליבמה וגם לאח שנפטרה, שמקימים את שמו ובכך גואלים אותו. מענין איך ר' יואל"יש – שיש לו ספר בשם "על הגאולה ועל התמורה" – היה מסביר לאור הנ"ל... בכל אופן, קצת חבל שרבי יוסף ענגיל לא מביא את הפסוק הזה ומתייחס אליו.

ב. שרש המלכות בתמר ורות

המלכות – התחלה חדשה

נקרא קטע נוסף^{מב}, שמדבר על שני היבומים שהזכרנו שהם בנוסח של 'פאר מתן תורה' – יהודה ותמר ובעז ורות (שהאריז"ל אומר שיש כאן ממש לגלגל נשמות). הקטע הזה כולו הוא דוגמה לעיון שלו בפנימיות התורה:

הנה תבין היות רות שורש המלכות [זוה"ח רות קד.], כי הנה רות היתה האשה הישראלית הראשונה שממנה התחיל יציאת מלכות בית דוד,

מב רות ג, יב"ג; ד, אג"ח"ד.

מג ראה שבעים פני חן פ"י.

מד אצורות יוסף מאמר דוד את יא ד"ה "הנה תבין".

רואים שמלך הוא פורץ גדר, הוא חייב להיות התחלה חדשה

משתמש בביטוי הזה, אבל לפי הסגנון שראינו בתחלת דבריו הוא יכול היה לענות שהכלל הזה חל על דברים שהם "בתורת בני נח", אבל מסירות הנפש של תמר ממנה לומדים זאת היא לגמרי "בתורת ישראליות", מסירות נפש יהודית לגמרי שנותנת כח גם בדינים שאחרי מתן תורה.

שרש הגרים במלכות

זהו מתאים גם כן עם עצם ענין הגירות שלהם, כי נודע דענין הגרים הוא במלכות [ענין זוה"ק יתרו פז. ושער הגלגולים הקדמה לד], ולכן נקרא הגר נכנס תחת כנפי השכינה [ויק"ר ב, ט], דשכינה היא מלכות, וכן דוד דמדתו המלכות [זוה"ק תרומה קנח:]: קרא עצמו גר, וכמו שכתוב [תהלים לט, יג] כי גר אנכי עמך וגו', גר אנכי בארץ וגו' [שם קיט, יט].

כתוב¹³ שמי שרוצה להפריד את המלכות משאר הספירות הוא "מקצץ בנטיעות" – מי שרוצה להרחיק את הגרים מעם ישראל מקצץ בנטיעות ופוגע במלכות ישראל.

וזוהו שבברכות [ז:]: אמרו, רות, מאי רות, אמר ר' יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות, מנא לן דשמא גרים, כדר' אלעזר, דאמר ר' אלעזר מאי דכתיב [תהלים מו, ט] לכו חזו מפעלות ד' אשר שם שמות בארץ, אל תיקרי שמות אלא שמות, הרי דמקרא זה רומז על רות, וכמובן לבקי ולמבין בשותא דרבנן,

הוא מביא כלל חשוב בלימוד – אם יש מאמר פרטי בחז"ל שמביאים כלל כדי להסביר אותו, סימן שיש קשר מיוחד דווקא בין אותו פרט לכלל שמביאים. כאן הוא מקשר בין הדרשה כללית "אל תקרי 'שמות' אלא 'שמות'" לשמה של רות – דווקא רות, הגיורת, עברה ממצב של חורבן ושממה ("שמות") לראית מפעלות ה' ששם שמות בארץ ומתוך כך להיות שרש של שירות ותשבחות לה'. רואים שחשוב שהגר

בהמשך יש לו עוד קטע¹⁴ שבו הוא מסביר שתואר המלכות הוא "פורץ גדר", לכן המלכות יצאה דווקא מפרץ. הוא

מביא מדברי חז"ל¹⁵ ששאל שאל האם דוד הוא מזרח או מפרץ – אם הוא מזרח הוא יהיה חשוב, אבל לא יפרוץ יבטל את המלכות שקדמה לו, אבל אם הוא מפרץ הוא יהיה מלך שיפרוץ יבטל את מלכות בית שאול, ומכך חשש שאול. רואים שמלך הוא פורץ גדר, הוא חייב להיות התחלה חדשה.

היה גם כן זה ענינה [פרדס רמונים שער כג פרק כב ערך תמר], כי היתה גם כן גיורת, כמבואר בסוטה [י]. על הפסוק ותשב בפתח עינים, שנתנה עינים לדבריה [דוגמא ופתח היתר נתנה לעצמה שאין עבירה בדבר, רש"י]. אמר לה יהודה שמא נכרית את, ואמרה לו גיורת אני, ועל כן תבין כי תמר ורות ענינם אחד, והיו שניהם בחינת המלכות, ועל כן היו שניהם התחלות מלכות בית דוד.

מכיון שמלכות בית דוד, ממנה מגיע המשיח, מתחילה מתמר – הס"מ נלחם כנגדה וכנגד לידת פרץ (זורח) ממנה. בעוד קטע¹⁶ הוא מביא את מאמר חז"ל¹⁷ שסמא"ל הרחיק את הסימנים מתמר והמלאך גבריאל קרב אותם, ומסביר שהמאבק היה כנגד יציאת שרש המלכות מתמר. מסיפור הסימנים של תמר לומדים חז"ל הלכה – "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים"¹⁸. הוא שואל, בעוד קטע¹⁹, כיצד ניתן ללמוד מכאן הלכה – הרי יש כלל ש"אין למדים מקודם מתן תורה"²⁰. הוא לא

נ לקוח מאוצרות יוסף מאמר דוד אות ג ד"ה "ודע עוד"; ד"ה "הנה כבר".

נא יבמות עו, ב.

נב אוצרות יוסף מאמר דוד אות ח ד"ה "הנה תבין".

נג סוטה י, ב.

נד ב"מ נט, א.

נה בית האוצר ח"א כלל א אות ז ד"ה "עוד".

נו ירושלמי מו"ק פ"ג ה"ה. וראה בנסמן בתפארת יוסף פרשת וישב.

נד זהר ח"א רסב, א; תקו"ז תקון סט (קיא, ב; קיז, ב).

המשך הנאמנות

בקטע הבא^א – שלא נקרא בפנים – יש חקירה האם האישות נפסקת לאחר מיתה או שנשאר ממנה רושם. דברנו על נאמנות שמתחילה עוד לפני הנישואין, תלויה בזיקה הטבעית שבין בני הזוג – כאן יש חקירה עד מתי נמשכת אותה נאמנות. השאלה האם יש בין בני זוג קשר שנמשך גם אחרי הפטירה – או שרק נשאר רושם מכך שהם היו נשואים קודם. הוא דן בכך לכאן ולכאן, ומביא גם הוכחות מתמר ורות. דוגמה לכך שיש המשך לקנין האישות יש אצל מלך, שאסור לשאת את אשתו גם אחרי מיתה^ב. זהו דין מיוחד במלך, כמו שאצל כהנים יש דינים מיוחדים דווקא בעניני אישות. השאלה היא מה הדין אצל שאר האנשים – יש מי שמתחתן מחדש אחרי פטירת בן הזוג, אבל יש גם סיפורים על אנשים ונשים שהקפידו שבן הזוג לא יתחתן, סיפורים של שמירת הנאמנות גם אחר מיתה.

א סא בית האוצר ח"א כלל קנא ד"ה "אישות" – ולהלן.
ב סב רמב"ם הלכות מלכים פ"ב ה"ב.

יקבל שם חדש – שם יהודי. יש הסבר יפה^ג שהשם רות דומז לעצם הגיור – כבת־נח רות היתה חייבת בז' מצוות בני נח ובגיור נוספו לה עוד רות מצוות המשלימות ל־תריג.

אמרנו שרבי יוסף ענגיל מתייחד בכך שהוא מביא אחרונים ומקשר בין נגלה ונסתר. כאן הוא גם מקנח ברמז^ד (כנראה שגם את זה ר' חיים מבריסק והרוגאטשובר לא עושים, אבל אולי כן יש דברים כאלה...):

והנה 'אשר' ש'ם שמו'ת' ס"ת תמר למפרע, ונרמז בזה היות ענין רות ותמר אחד, וכי גם תמר בחינת המלכות כמו רות.

בשמות רות ו־תמר, שהוא מקשר ביניהן, ראשי וסופי התיבות זהים, ר ו־ת, וההבדל הוא רק באותיות האמצעיות, ו ו־מ. ומ מתחלפות באותיות בומף, האותיות מוצא השפתיים, שהוא המלכות בחמשת מוצאות הפה^ה.

ג נח ברכי יוסף או"ח סימן תצד סעיף יא.
ד נט וגם אנחנו נוסיף רמז בביטוי שהוא דורש: "אשר שם שמות" עולה ג"פ (ממוצע כל תבה) תענוג – יש תענוג מיוחד בגר ובשם החדש שהוא מקבל.
ה ס ראה ע"ח שכ"ה דרוש ב.

הלומד על מנת לעשות | צידה לדרך

- ♦ תורתו של רבי יוסף ענגיל מחברת נגלה ונסתר – הכנה ל"תורה חדשה" של משית.
- ♦ לבן־נח יש שייכות לשבת שלפני מתן תורה – שבת מנוחה – אך לא לקדושת השבת שאחריה.
- ♦ גירושין וחליצה אפשריים רק אצל בני ישראל – עבורם ה' מוחל על שמו וכבודו.
- ♦ מצות יבום שייכת לצדיקים ומצות חליצה לבינונים.
- ♦ עם ירידת הדורות מצות חליצה נעשית מצוה שלמה ועיקרית.
- ♦ פנימיות היבום היא גאולה.
- ♦ גר צדק הוא כאדם הראשון – אין לו הורים והוא בנו של ה'.
- ♦ המלכות היא התחלה חדשה – פריצת גדר – ולכן היא יוצאת מגיורות.
- ♦ ה"קופה של שרצים" ביחוסו של המלך פועלת בו את השפלות – פנימיות המלכות.
- ♦ מסירות הנפש של תמר היא "בתורת ישראליות" ומלמדת הלכות גם לאחר מתן תורה.
- ♦ נאמנות בני הזוג – שמתחילה בזיקה שקדמה לנישואין – יכולה להמשיך גם אחרי הפטירה.

מלחמה וציצית

א. מלחמה כפשוטה

כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנָו ה' אֱלֹהֶיךָ
בְּיָדְךָ וְשִׁבִיתָ שְׁבִי.^א

כתוב בספר רמתיים צופים: פעם אחת אמר לי הרבי ר' בונם זצ"ל, כי הרמז שכתוב בזהר הקדוש על הפסוק הנ"ל בענין מלחמת היצר, הוא הפשט האמיתי. ובשעה שהיה נוהג המלחמה, היה זה רמז. אבל עכשיו שאין המלחמה נוהגת נקרא זה פשט. כמ"ש בזה"ק ובכמה מקומות כיצא בו. וכן מובא בספר שפתי צדיק בשם החידושי הרי"ם בשם ר' בונם, ומוסיף: סיים שאדם קרוב יותר לפירוש הפשוט.

נוגע ליהודי הפשוט

דברי ר' בונם קשורים לכלל הגדול שלימד מורנו הבעל שם טוב, שכל התורה נוהגת בכל אדם בכל מקום ובכל זמן. אם כן, צריך להיות מדובר בפשט הפסוקים – הפשט הוא מה שנוגע ליהודי הפשוט ומה שנדרש ממנו – אלא שמעבר לפשט יש גם רמז, נסתר ורחוק יותר. אך כאשר משתנים הזמנים והתקופות, ומה שהיה קודם פשט עכשיו אינו מעשי – ממילא מה שהיה קודם בגדר רמז הופך להיות הפשט הפשוט. הפשט עצמו פושט צורה ולובש צורה, "פשטות המתחדשים בכל יום"^ב, ומה שהיה אתמול רמז

(או דרש וסוד) יכול היום להיות הפשט הפשוט. ובענייננו: כאשר בני ישראל יוצאים למלחמה כפשוטה, ודאי הפשט הוא "כי תצא למלחמה" בחרבות או ברובים, ומלחמת היצר היא רק הרמז. אך כאשר ר' בונם בפשיסחא, לפני מאתיים שנה, רואה שאין מציאות של יציאה למלחמה כפשוטה, הוא לומד שהפשט הפשוט, הקרוב אלינו, הוא על מלחמת היצר. אפשר לראות זאת בהרבה תורות בחסידות, הדורשות את הפסוקים באופן הנדמה רחוק מהפשט, אך דווקא כך הופכות את הדברים לעניין קיומי הנוגע וקרוב לנפש – עד שניתן לומר שבאמת זהו הפשט האמיתי.

באופן פשוט, השתנות הפשט היא בעקבות החורבן והגלות, לאחר שבטלה מלכות ישראל ושוב אינם יוצאים למלחמה כפשוטה. אכן, גם קודם החורבן יש זמן שאין בו מלחמה כפשוטה, כמו תקופת השיא בימי שלמה המלך, "ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו"^ג. ממילא, בימי שלמה הפשט של המלחמה הוא על מלחמת היצר – בדיוק הנקודה בה נכשל שלמה (שלא התחזק להלחם מול היצר, "אני ארבה ולא אסור"^ד).

היכולת 'להחליף' בחופשיות כזו את הפשט נובעת מכוחם המופלא של חכמי ישראל לפרש את התורה. לעומת הצדוקים והקראים, הנצמדים לכאורה לפשט המקרא הפשוט, באדיקות והצטדקות, הרי חכמי ישראל הפרושים יודעים לפרש את התורה באמת ולגלות מהו הפשט האמיתי (הקראי יפרש "בין עיניך" כפשוטו, תפילין על המצח בין העיניים. אך האמת היא שהפשט "בין עיניך" הוא דווקא בגובה הראש, ואילו הרמז הוא למצח).

ג. נערך ע"י יוסף פלאי, משיעור שבת פרשת שפטים תשפ"ג.
א. דברים כא, י.
ב. פירוש הרשב"ם בראשית לז, ב, עין שם.

ג. דברי הימים א כב, ט.
ד. סנהדרין כא, ב.

החילונית, שדרשה לחזור לארץ כפשוטה והרימה על נס את התנ"ך כפשוטו, נטתה להתעלם מכל 'הפשט הישן' של הדורות הקודמים, ואף להעלים ולהכחיש אותו. תפיסת היהדות של דורות שלמים בגלות – שמירה עיקשת על תורה ומצוות – נתפסה כמשהו מיושן שאינו נוגע לחיים הפשוטים של 'היהודי החדש', חס ושלום! זוהי קראות מודרנית, חזרה כביכול ל'עולם המקראי' בניגוד לפרשנות הנאמנת של חז"ל.

התיקון הוא בשלמות התורה. הפשט שלמדנו במשך דורות רבים בגלות, "כי תצא למלחמת היצר", לא יזוז ממקומו! זהו "הרכוש הגדול" שאספנו דווקא בזמן החורבן לאחר ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו", כאשר התגלה העולם הרוחני העשיר והפנימי, הנוגע וחודר למעמקי הנפש – כפי שהתפרש במיוחד בקבלה ובחסידות (עולם הנוגע באור העליון שלפני הצמצום, כנ"ל). כעת, יש לחבר את המלחמה בחרב עם מלחמת היצר, כשם שיש לחבר את ארץ ישראל כפשוטה עם "הארץ העליונה". רק כך נייסד את מלכות ישראל, כמו דוד המלך האוחז בחרב בידו האחת ובספר תורה בידו השניה (ובפיו מזמורי תהלים).

יותר מזה, ככל שנביט נכוחה על המציאות כפשוטה, נגלה שבאמת המלחמה העיקרית כיום היא בשדה התודעה והאמונה! אנו מצפים ומתקרבים בכל יום, להגשמת הנבואה על מלך המשיח אשר "ילחם מלחמות ה' וינצח". כיצד יקיים המשיח את הפסוקים "כי תצא למלחמה"? הוא יהיה מוכן ומזומן למלחמה ברובה, אבל – כמו שאמר רבי נחמן מברסלב – המשיח יכבוש את עולם בלי צורך ביריה אחת! המלחמה היא נגד קליפת ההתנגדות להפצת אור התורה בכל העולם (לישראל ולאומות) – זוהי 'מלחמת היצר' של ימות המשיח (היצר המצר ומתנגד להפצת התורה). כך יתגלה שהפשט העיקרי של המלחמה הוא מלחמת האור והחשך, הפשט שהתגלה דווקא 'בזכות' דורות הגלות כדברי הרבי ר' בונם.

ההפך בעקבות הצמצום

המהפך של החילוף בין הפשט והרמז, הנגלה והנסתה, מזכיר את סוד הצמצום: מבואר בדברי האר"י הקדוש שתחילה היה 'אור אין סוף' ממלא הכל, וכדי לעשות מקום לעמידת העולמות הנבראים 'צמצם' כביכול הקב"ה את אורו האין סופי ויצר 'חלל פנוי' שבו נבראו העולמות. ומבואר בחסידות: יש באור ה' שני כוחות, כח הגבול וכח הבל-יגבול. במדרגה שלפני הצמצום, כח הבל-יגבול היה בהתגלות – זה היה 'הפשט' – ואילו כח הגבול היה בהעלם גמור, כמו דרגת הרמז. אך בצמצום התהפכו היוצרות: כח הבל-יגבול הופך כעת להיות נסתר ונעלם, רמז בלבד, ואילו כח הגבול הופך להיות המציאות הפשוטה, הפשט. אלא שעלינו לגלות את הרמז הנסתה, ולהכיר שאליבא דאמת "הצמצום אינו כפשוטו". בפשטות, מציאות החורבן והגלות היא כמו הצמצום, הסתלקות האור. לפני החורבן, המלחמה כפשוטה היתה הפשט, ומלחמת היצר היתה הרמז. אחרי החורבן התהפכו הערכים ומלחמת היצר היא הפשט. אך אפשר גם לומר הפוך: כל עוד מתקיימת המציאות הרצויה של מלכות ישראל ובית המקדש, אנו אוחזים בפשטות באור המתגלה אלינו לאחר מסך הצמצום. אך דווקא בחורבן, כאשר האור הגלוי התעלם והלך, אז ניתן 'לקפוץ' ולאחוז במקום שלפני הצמצום!

בחזרה אל הפשט

ומה קורה בדורותינו? כאן בארץ ישראל, אנו אוחזים שוב בחרב וברובה, ונדרש מאתנו לקיים "כי תצא למלחמה" כמו יהושע בן נון ודוד המלך, מלחמה תקיפה באויבי ישראל הקמים עלינו לכלותנו.

אם כן, מושגי הפשט והרמז התהפכו חזרה: במקום הפשט הקודם של מלחמת היצר הפנימית בתוך הנפש, אנו חוזרים לשדה הקרב הממשי. אך בנקודת המהפך הזו טמונה גם סכנה גדולה, כפי שנוכחנו לראות בדורות האחרונים: הציונות

ב. גדילים גדולים

גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אַרְבַּע פְּנֵיפּוֹת פְּסוּתֶיךָ
אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהֶן. פִּירַשׁ הַרְבִּי ר' בּוֹנָם ז"ל זְאֵלְסֵט
אֵין דִּיר אַרְיֵינמאַכען אַ גְרוּיִסקייט, נישט צו זיין ביי
זיך געפאללען [שתכניס בתוכך גדלות, לא להיות
נפול בעיניך]. ורמז לזה: עבדו את ה' בשמחה!
המלה גדלים מופיעה כאן, רק פעם אחת
בתורה. אכן, כיון שכתוב חסר (ללא יו"ד אחרי
הדל"ת), הרי זהו אותו כתיב של המלה גדלים
המופיעה כמה פעמים בתורה. וזוהו סיוע לדרשה
של ר' בונם שגדלים הוא מלשון גדלות, גדלים.

לנצח בכח הציצית

המלה גדלים מופיעה בעיקר בהקשר
ל"מופתים גדלים" וכן "גויים גדלים". מכאן יש
לדרוש: כדי לנצח ולהוריש את הגויים הגדלים
צריך מופתים גדולים, והכל בכח הגדלים של
הציצית. כשם שבמצות תפילין נאמר "וראו כל
עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" –
כמו שהדיש הרבי ב'מבצע תפילין' שזו סגולה
לנצחון על האויבים – כך גם במצות ציצית יש
סגולה כזו! (על ידי ארבע כנפות מתקיים "לְאַחֲזוֹ
בְּכַנְפוֹת הָאֵרֶץ וַיִּנְעְרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה").

כדי לנצח את האויבים צריך שאנחנו נהיה
גדולים מהם, כמו שדורשים את הפסוק בתחילת
הפרשה "כי תצא למלחמה על אייבך" – צריך
שתהיה מעל אויבך. ובמה אנחנו מעליהם? והלא
נאמר "גויים גדלים ועצומים ממך"? אלא זהו בכח
התורה והמצוות בכלל, ובכח מצות ציצית, גדלים,
בפרט. וכן לאחר חטא המרגלים שאמרו "לא
נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו" נאמרה
מצות ציצית, תיקון ונתינת כח לכיבוש הארץ.
ורמז: **גדלים = גדלים = אני הוי'**, נחשב גם את
הניקוד, תוספת 40 (שואנע ודאי נחשב כ-20).

לגבי שואנח יש שיטה שאינו נחשב כלל. גם
כאן חיריק או חולם בדל"ת שוים אותו הדבר),
סה"כ 127, שני חיי שרה.

הכרת ערך עצמו

הווארט החזק של רבי בונם הוא: גדלות
תעשה לך! אל תהיה נעבעך, מסכן!
אכן, ממה שצריך לצוות להיות בגדלות, נראה
שמצד עצמנו אנו בשפלות: "כי אתם המעט
מכל העמים" – "שממעטים את עצמכם", ענוה
ושפלות בטבע היהודי. אלא שיחד עם זה צריך
לא להיות נעבעך! כי אליבא דאמת אין כאן
סתירה: מצד אחד שפלות, "והייתי שפל בעיני",
ומצד שני לא להיות מסכן וחסר-אמון בעצמו. זו
האזהרה "גדלות תעשה לך" – הזהר שהענוה
לא תהפוך למסכנות ונרפות, שפלות של שקר.
בדרך אגב, זכינו לפירוש נפלא על הפסוק
"עבדו את ה' בשמחה" – השמחה היא לא
להיות נעבעך! אם כן, מצד אחד צריך שפלות
ומצד שני צריך שמחה. אדרבה, מבואר בחסידות
שלפי ערך השפלות האמתית כך היא השמחה,
"ויספו ענוים בה' שמחה".

בלשון אחרת: הגדלות החיובית היינו מה
שכתוב בלוח "היום יום" שעל האדם להכיר
בערך עצמו, להכיר במעלות שיש בו, לצד הכרה
מפוקחת בחסרונותיו. את המעלות יש להכיר,
כדי לחזק אותן ולהשתמש בהן לעבודת ה'.
ובנוגע למלחמה בגויים אויבי ישראל: מצד
עצמנו אנחנו צריכים להיות בשפלות, "המעט
מכל העמים", אבל מול הגויים צריך להתלבש
בגדלות (ב'גאווה לאומית').
כדי לראות את המעלה שיש בנו, עם
ישראל, יש להסתכל דרך המבט של התורה,
כמו שמבואר על הפסוק "השקיפה ממעון קדשך
מן השמים וברך את עמך את ישראל", שכאשר
מסתכלים על ישראל דרך ה'משקפת' של התורה
("השמים") אזי רואים עד כמה הם גדולים.
המבט הנכון קשור לסוד הציצית, שהרי ציצית
היא לשון ראייה ונאמר בה "וראיתם אתו".

ה דברים כב, יב.

ו ספר קול מבשר.

ז זכור לטוב אחד הרבנים שחילק ציציות לחיילים לפני
מבצע צבאי בעזה בשנים האחרונות.

ח איוב לח, יג.

פרקי אבות

פרק ב', משנה ד'

תיקון הרצון

הוא הִיָּה אֹמֵר: עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנָה,
פְּדֵי שְׂפִיעֶשָׁה רְצוֹנָה פְּרָצוֹנוֹ.
פְּטִיל רְצוֹנָה מְפִי רְצוֹנוֹ,
פְּדֵי שְׂפִיבֵטֵל רְצוֹן אַחֲרַיִם מְפִי רְצוֹנָה.

במשנה זו שני חלקים, רישא וסיפא. ברישא מדובר על השוואת רצון האדם ורצון ה', ובסיפא על בטול הרצון. בפשטות, הרישא עוסקת במצוות עשה, "עשה" כרצון ה', והסיפא במצוות לא תעשה, "בטל רצונך" שלא לעשות כשרירות לבך¹.

בפנימיות, מבואר ששרש שס"ה מצוות לא-תעשה גבוה מרמ"ח מצוות עשה – שס"ה לאוין שייכים לאותיות י"ה בשם הוי' ("הנסתרות לה' אלהינו") ורמ"ח עשין לאותיות ו"ה בשם הוי' ("והנגלת לנו ולבנינו")². אם כן, "בטל רצונך מפני רצונו" הוא בדרגה גבוהה יותר מאשר "עשה רצונו כרצונך".

ביתר ביאור: ברישא, קיום מצוות עשה כרצון ה', מגיע האדם להתדמות לה', רצון האדם כרצון

ה'. בסיפא, המנעות מלא-תעשה בדרך בטול הרצון, מגיעים לבטול והתכללות גמורה. חילוק המדרגות הוא על דרך ההבדל בין נבואת משה רבינו לשאר הנביאים: כל הנביאים התנבאו בביטוי "כה אמר ה'", אספקלריא שאינה מאירה, ומשה התנבא גם ב"זה הדבר", אספקלריא המאירה. ברישא, ההשוואה "כרצונו", האדם אינו בטל לגמרי בפני ה' אלא מצליח להתדמות אליו, כאספקלריא שאינה מאירה, "כה אמר ה'" ("כה" היינו כמו, "כרצונו"). הסיפא, בטול הרצון, היא כמו אספקלריא המאירה, האדם נעשה 'שקוף' ויכול לומר "זה הדבר", זיהוי מוחלט של האדם הבטל בתכלית לה'.

אור ישר ואור חוזר

כל חלק במשנה, הרישא והסיפא, נחלק שוב לשנים (כדרך "שתים שהן ארבע"), הראשון בדרך המשכת 'אור ישר' והשני בדרך העלאת 'אור חוזר' כתוצאה מהאור הישר ("כדי ש..."). הרישא: "עשה רצונו כרצונך" בדרך אור ישר, המשכת הרצון העליון ברצונו-הוא. "כדי שיעשה רצונך כרצונו" בדרך אור חוזר, העלאת רצון האדם להתדמות לרצון ה' (בדרך אספקלריא שאינה מאירה כנ"ל, התדמות ולא בטול).

הסיפא: "בטל רצונך מפני רצונו" – על ידי בטול רצונו בתכלית נעשה כלי לגילוי הרצון העליון בו, כאשר האדם 'שקוף' לגמרי, בבחינת "אספקלריא המאירה", בדרך אור ישר. "כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך" – הפירוש הפנימי הוא שכל הניצוצות הקדושים שיש ברצונו האחרים יתבטלו ויתעלו להתכלל ממש בפנימיות הרצון העליון. הכל בדרך אספקלריא המאירה, דרגת משה רבינו.

נערך ע"י יוסף פלאי, לפי המאמר "זה וכה" בספר **מלכות ישראל**.

א שתי הוראות במשנה, עשה בטל = 416 = הלל שמאי, הלל כנגד עשה ושמאי כנגד "בטל", לא תעשה = לב פעמים אחד. בהכאה פרטית, עשה בטל = 2990 = הוי' פעמים 115. ב בסוד "זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר" – שמי עם יה עולה ששה, זכרי עם זה עולה רמח.

הסיפור החסידי

רבי שמחה בונים מפשיסחא | שאו מרום עיניכם!

רבי שמחה בונים בונהרד מפשיסחא נולד בשנת תקכ"ז לאביו רבי צבי הירש. כבר בילדותו התגלה כעילוי ונשלח על ידי אביו ללמוד בישיבה במטרסדורף שבהונגריה, וכן אצל ר' מרדכי בנט בעיר ניקלשבורג. לאחר ששב לפולין, נישא לרבקה בת ר' משה מבנדין. לאחר חתונתו, התקרב לחסידות בהשפעת רבי משה לייב מסאסוב והמגיד מקוז'ניץ, ונעשה לחסיד קוז'ניץ נלהב. רבי שמחה בונים נודע כחכם ומלומד גדול ואף למד את מקצוע הרוקחות ועסק בו. בצעירותו עסק במסחר, וניהל את עסקיה של הגבירה המפורסמת תמר'ל ברגסון. בעבודתו זו השיב בתשובה רבים מן הסוחרים המתבוללים שפגש במערב אירופה, לאחר שהתיידד עמם ונראה כאחד מהם. לאחר תקופה בקוז'ניץ, עבר רבי שמחה בונים להסתופף בצל החוזה מלובלין ותלמידו היהודי הקדוש מפשיסחא. בשנת תקע"ד נפטר היהודי, ורבי שמחה בונים מילא את מקומו בפשיסחא. בתקופתו התרבו התלמידים בבית מדרשה של פשיסחא, אך גם גברה ההתנגדות לשיטתה השכלתנית, עד לפיוס שנערך בעת 'החתונה הגדולה באוסטילא' (לנכד ה'אוהב ישראל' מאפטא). רבי שמחה בונים נסתלק בי"ב באלול תקפ"ז ונקבר בפשיסחא. ליקוטי תורתו נדפסו בספרים "קול שמחה" ו"קול מבשר".

ואכן עוד הם מדברים, ולחדרם נכנסה הכפרית ושאלה אם הקפה היה היום טוב ביותר, והשיבו הן. מיד שאל אותה הצדיק: "מה יום מיומים? מדוע באת היום לשאול אם הקפה היום היה טוב ביותר?" השיבה הכפרית: "מפני שהיום שמת בקפה חלב גמל, ורציתי לדעת אם טעמו ערב לחיככם..." אותם דייטשען היו מלאי התפעלות, כי ראו כמה גדולים דברי חכמים!

הסיפור השני שסיפר על עזרה מהשמים חוץ לדרך הטבע הוא, כי בעת שהותו בגרמניה אצל הסוחרים שלו, קודם שנעשה רבי, ראה כי לסוחר אחד יש בן מופלג בחכמה. היה הרב ר' בונים חושק מאוד להכניסו תחת כנפי השכינה בתורה ובחסידות, כי ראה שהוא כלי מוכשר לזה, אולם לא עלה בידו. נמלך הצדיק לילך עמו תמיד ולהתחבר עמו, ומתוך כך יוכל אולי למושכו אליו. פעם אחת, הלך אותו בן לשחוק בקלפים. הלך

רבי שמחה בונים מפשיסחא זצ"ל היה מתפאר, כי בשלושה דברים הצליח תכף ומיד, חוץ לדרך הטבע. ושניים מהם סיפר לחסידיו: סיפורו הראשון הוא, כי פעם נזדמן להיות יחד עם יהודים "דייטשען" [כך היו נקראים המשכילים והאפיקורסים]. הם שתו קפה עם חלב, והוא הרבי ר' בונם זצ"ל שתה קפה בלי חלב, יען כי היה חלב עכו"ם. נטפלו אליו ה"דייטשען" שייסביר להם מדוע אינו שותה הקפה עם חלב? והשיב להם – מחמת חשש חלב טמא, כדין הגמרא.

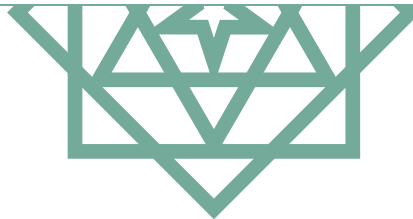
והתחילו לשחוק עליו ואמרו: "הן לכפרית שממנה מקבלים אנו את הקפה עם החלב, יש בעדרה חמש-עשרה פרות טהורות, ומה ענין חלב טמא לכאן?" התפלל הרבי ר' בונם להש"ת שיעזור לו מן השמים שיוכל להוכיחם על פניהם,

בסיפור הזה ישנם עניינים רבים להתבונן בהם: הסיעתא דשמיא המיוחדת לה זכה רבי בונים; האכפתיות העמוקה מכל יהודי ויהודי, שהביאה אותו לבלות את זמנו במשחקי קלפים; וגם עצם העובדה (אחת הנקודות הזוהרות בדיוקנו הרוחני) שיכל לחוש כמו בבית המדרש שלו, אפילו בתוך מאורות ההימורים של ברלין. מכל אלה, נתמקד דווקא בנקודה אחת: יראת השמיים העצומה בה ניחן רבי בונים. מניין אפשר לראות זאת? לא מתוך תגובתו שלו, אלא מפחדו ויראתו של בן הסוחר: השפעה כזו על הזולת, יכולה לבוא רק מתוך התעצמות חזקה עם אותה מידה שהצדיק מבקש לעורר בזולתו. רק כאשר חדורים ביראה עד שהיא נעשית טבעית וממילאית, היא מסוגלת להישפך כך כלפי חוץ ולטלטל את נפשו של האדם העומד בפניה.

מסופר, כי פעם באו קבוצה של אפיקורסים להתווכח עמו בעיקרי האמונה. אמר להם הצדיק: אתם מתפארים שאתם אפיקורסים? אבל אני אומר לכם שבימינו אין כופרים אמיתיים. פעם היו אפיקורסים: בזמן פרעה מלך מצרים, שגם אחרי שה' נתן לו מכות קשות אחת אחרי השנייה, התעקש "לא ידעתי אתה". אבל היום, רק שומעים רעם בשמים, מיד מניחים כיפה וצועקים "שמע ישראל!". מיד כשאמר להם רבי בונים את המילים הללו, הניחו כולם כיפה על ראשם וצעקו "שמע ישראל"...

הרבי ר' בונם עמו, והתחיל גם הוא לשחק עמו ועם האחרים בקלפים. בעת שסיפר הרבי ר' בונם מעשה זה אמר: "לא ידעתי שום דבר, אפילו את ההתחלה של משחק זה, אך היתה לי הצלחה חוץ לדרך הטבע, ובכל פעם אני זכיתי במשחק. לא ידעתי אפילו אם אני הוא הזוכה, אך בראותי כי אף אחד מהמשתתפים לא נטל את הכסף שהיה מונח על השלחן הבנתי כי כנראה הכסף שייך לי ולקחתי בכל פעם את הכסף..."

כשראה בן הסוחר את הצלחתו הגדולה, חשב שבודאי יש לו בזה איזה סוד או חכמה כיצד להצליח במשחק זה. והפציר בו להודיעו סוד זה, כי משחק הקלפים היה יקר לו מכל משא ומתן בעולם. אבל הרבי זצ"ל דחה אותו מזמן לזמן. וכל שדחהו יותר, גדל חשקו לדעת את סוד ההצלחה. עד שפעם אחת הלך עמו לטייל מחוץ לעיר, במקום שאין שם אנשים, ובן הסוחר סבר שהוא הולך עמו כדי להודיעו את סוד משחק הקלפים. פתאום התחיל הרבי זצ"ל לצעוק לעבר אותו בן סוחר: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה!" נבהל בן הסוחר ועמד ביראה ופחד. "אז – כך סיים הרבי ר' בונם זצ"ל – הודעתי לו האמת שאין לי שום ידיעה במשחק, והצלחתי היתה שלא כדרך הטבע, כדי שאוכל להביאו תחת כנפי השכינה. וכמוכן הסברתי לו שכל דברי המשחק הם הבל הבלים ואין בהם שום חכמה. ודיברתי אליו דברים היוצאים מן הלב, עד שהזרתיו בתשובה, ונעשה בעל תשובה גמור".

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

ברכה לשידוך

מאז סיום לימודי בתיכון אני עוסקת בפעילות חינוכית של הפצת המעיינות. כעת התחלתי לשמוע הצעות שידוכים ואשמח לברכת הרב.

מענה:

שתוכי לבנות בית נאמן בישראל, בית מלא אהבה – אהבת ה', אהבת התורה, אהבת ישראל ואהבת ארץ ישראל – הכל על בסיס אהבה בין בני הזוג, שלום בית אמיתי על פי התורה. שתמשיכי בפעילות שלך ביתר שאת ויתר עז.

התבוננות רפואה לכאבי ראש

כבר תקופה ארוכה שאני סובל מכאבי ראש כרוניים, זאת עוד לפני התקרבותי ליהדות ולחסידות בעת

האחרונה.

לצד הדרישה ברופאים [שבינתיים לא העלתה כיוון ברור לפתרון], האם יש לרב המלצה רוחנית שיכולה לעזור לי עם הבעיה שלי?

מענה:

עליך להשקיע בהתבוננות העיקרית אצלנו – ההתבוננות של "לחיות במרחב אלוקי" – להתבונן בשש המצוות התמידיות כמקיפות אותך מששת הצדדים [מלמעלה האמונה, מלמטה שלילת עבודה־זרה, מצד ימין האהבה, מצד שמאל היראה, מלפנים מצות יחוד ה' ומאחור מצות "ולא תתרו"] ולשים את עצמך באמצע, בתפלה, "נוכח פני א־דני". כלומר, תוך כדי שאתה מוקף במקיף של המצוות התמידיות אתה פונה לקב"ה ושוףך שיח.

להרחבה על ההתבוננות הזו ראה בספר "לחיות במרחב אלוקי" (ובקיצור באביטה־נפלאות לפרשיות ראה־שפטים).

בנוסף מומלץ לך להרבות בטבילות. ודאי שכדאי שתטבול בכל יום, ומה טוב אם יש לך אפשרות גם לרחוץ־לטבול מדי פעם ב"מים חיים".

ברכה שכאבי הראש יפסקו ויעלמו כליל ושיהיה לך ראש צלול ללמוד תורה בשמחה ובהרחבת הדעת ותתברך בכל מכל כל!

מענה לעדכון

על הפצה בהווה ותוכניות הפצה לעתיד בישראל ובעולם:

"מחיל אל חיל!" חשוב גדול יהיה גדול (על דרך "חשוב טוב יהיה טוב")!

איך קרן פיצו?

נקי מכל הרע שבו. תפקידנו, עם ישראל, הוא לשרש אחר הרע, לטהר את העולם ולהכינו לגאולה.

מי שמייצג את שיא הרע בעולם הוא עמלק. לאחר שנתפנה מכל טרדות האויבים שסביבנו ועם ישראל יוכל לשבת לבטח בארצו, אנו מתבקשים לבער את קני הרע שעמלק מטיל בעולם.

מיהו אותו עמלק?

פסוק האקר

הגעתי לפתח בעינים בורקות. אני חיב לשתף את החברים ברעיון שלי. "אז ככה", אני אוסף את כלם, "יוצאים מיד אחרי הלמודים, מתפצלים לזוגות ועוברים בבתי השכונה. את כל הציוד שאספתם – אלי למחסן. הרכב של הגמ"ח יעבר בלילה לאסף". נראה שההתלהבות תפסה את כלם. כלם? לא בדיוק. את צביקה לא ממש. הוא עמד ושתק, אבל השתיקה שלו אמרה הכל. "מה הבעיה הפעם?", אני שואל

בשבוע שעבר למדנו על העמדת המלה, מי שמציעד ומוליך אותנו אל המטרות הקדושות שלנו – קבלת ה' עלינו למלה ובנית בית המקדש. מלה ומקדש הם שתיים מתוך שלש המצוות המטלות על הצבור, כאן, בארצנו הקדושה. בפרשה שלנו נפגש את המצוה השלישית, המשלימה את סדרת המצוות שנוצטונו עם הכניסה לארץ ישראל. בתורה – בין העמדת המלה לבנין בית הבחירה – מגיע תורה של מצות מחית זכר עמלק.

סדר שלש המצוות אינו מקרי. ההגיון הבריא אומר, וכך גם נפסק להלכה, שפדי שנוכל להתחיל ולפעל – קדם עלינו להתאגד ולהתאחד סביב מנהיג. המטרה הסופית לשמה מתאגדים היא כמובן בנית בית לה', אלא שעוד לפני כן צריכה לבוא פעלה שמטרתה להכשיר את הדרך. בית המקדש הוא בית של שלום, והעמדתו על תלו מתאפשרת רק כאשר העולם לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע" הרב שילה אופן.

באריכות, תן צדקה בשפע. לכאורה מציון, מה הבטיחה בזה? אלא שאז הוא עובר לשיטת ההספקים. "תעבד עם רשימה", הוא ממליץ. בכל פעם שתעמד במשימה – שים לה 'וי' קטן ליד, שתרגיש קצת ספוק מעצמה. כך, בשקט ובתחכום, הוא מצליח לנפח לה את הישות, את הגאווה.

ואז הוא עובר לשלב הבא. מהספקים הוא עובר להפסקות. "מספיק", הוא אומר, "כבר עבדת קשה מדי. עמדת בהספק – צא להפסקה". לא צריך להגזים, אל תתלהב יותר מדי. תעשה בדיוק מה שצריך. ומה עם לפנים משורת הדיון? להוסיף מעבר למה שנודרש ממני במפרש? "עזוב", הוא מצוין אותה, "מה אתה כזה צדיק?".

ואז מגיע השלב הסופי שלו. מהפסקות הוא מגיע להטלת הספקות. "מי אמר בכלל שחביבים?", הוא מקשה. "אולי זו רק חמרה לאנשים מיחדים?". "אולי במצב שלך אפשר להקל?". ואם לא יודעים להשתיק אותו הוא מגדיל את חצפתו ושואל "מי אמר בכלל שלה' אכפת מכל מה שאני עושה?".

אותו, "מה לא טוב?". "לא אמרתי בעיה", הוא מתפחש, "אבל... אתה בטוח שתצליחו לאסוף משהו?". "בדאי", אני עונה, "למה שלא?". "אולי", הפטיר צביקה, "שיהיה... אבל למה זה בעצם כל כך חשוב?". הפעם לא הרשיתי לעצמי. "בא אתי לצד ואסביר לה". בפעם הקודמת כשמישהו התחיל עם השאלות האלו קרסה כל ההתלהבות ויחד אתה נגנזה התכנית. "אל תתלהבו כל כך", היה משפט המחץ של משבית השמחה התורן. נראה שבשקט, בצד, נוכל להכניס גם אותו לענינים...

השאלות של צביקה אינן רק שלו. כל אחד מאתנו שרצה לעשות איזה מעשה טוב נתקל לפעמים בשאלות מהסוג הזה. המשתף להן הוא הטלת הספק שיש בהן. פעם זה הספק אם אני מסוגל, פעם זה הספק אם יקשיבו לי ופעם זה ספק אם הדבר בכלל חשוב. הבעל שם טוב מלמד אותנו שעמלק עולה בגימטריא ספק, משום שתכונתו העקרת היא הטלת ספק בהתלהבות שבקדשה.

צמחק באולק

זוכרים מה עשה לנו עמלק ביציאת מצרים? הוא לא עסק בהשמדה שלנו, כמו פרעה. הוא רק הזדנב מאחורינו ונסה להפיל ברשתו את החלשים. חז"ל מתארים את מלחמת עמלק בנו כמו

כספקים וספקים כפסקות וספקות

מהי השיטה שלו? בתחלה הוא מגיע אליה בלבוש חסידי. הוא משכנע אותה שפדאי להספיק הרבה – תלמד הרבה דפי גמרא ומשניות, תתפלל

בגוף שֶׁלֵנו עומד הַעֲרֹף בְּדיוק בַּמְקוֹם
בוּ מַחְבֵּר הָרֹאשׁ אֶל שְׂאֵר הַגּוּף וְהַלֵּב
שֶׁבְּמִרְכָּזוֹ. הַחֲבוּר הַזֶּה הוּא מְקוּמָה שֶׁל
סְפִירַת הַדַּעַת. אֲנִי יָכוֹל לְהִבִּין הַרְבֵּה
דְּבָרִים בְּשִׂכּוֹל שְׁלִי וְאֶפְלוּ לְהִסְפִּים אֹתָם,
אָבֵל כְּדֵי שֶׁמִּמֶּשׁ אֶתְלַהֵב מֵהֶם וְאֶקְבֵּל
חֶשֶׁק לְבַצֵּעַ אוֹתָם לֹא מִסְפִּיקָה הַבְנָה.
אֲתָה חַיֵּב לְדַעַת אֶת הַדְּבָר – לְהִיּוֹת
מְקַשֵּׁר וּמַחְבֵּר אֵלָיו.

עֲמֶלֶק הַרְשַׁע מִתְיַשֵּׁב בְּדיוק בְּאוֹתוֹ
מְקוֹם וּמְנִסָּה לְחַנֵּק אֶת הַדַּעַת שֶׁלֵנו,
וְלִכְּוֹ יֵשׁ לָנוּ מְלַחְמָה אַרְכָּה אֹתוֹ, "מִדָּד
דָּד". חֲזוֹ"ל מְלַמְּדִים אוֹתָנוּ שֶׁשְּׂמוֹ שֶׁל
ה' יִתְבָּרַךְ – שֵׁם יְהוָה ב"ה – אֵינּוּ
יָכוֹל לְהִתְגַּלּוֹת בְּמִלּוּאוֹ לְפָנַי שֶׁיִּסְלְקוּ
עֲמֶלֶק וְהַשְּׂפָעֶתוֹ הַרְעָה מִהָעוֹלָם. רַק
עִם סִיּוּם הַחֲשָׁבוֹן עִמוֹ, וְסִלּוּקוֹ מִתּוֹךְ
כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֹתָנוּ, תִּתְכַּן הַשְּׂרָאָת
הַשְּׂכִינָה בַּמְקַדָּשׁ.

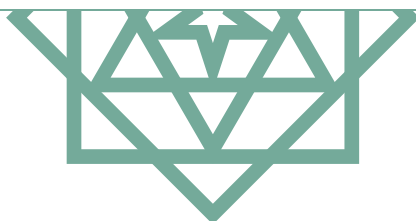
שְׁנֹזְפָה לְבַעַר אֶת הַרַע מִתּוֹכֵנו לְגַמְרִי!

שִׁבְתָּ שְׁלוֹם וּמִבְרָךְ!

5?

אָדָם שֶׁקִּפֵּץ לְאִמְבִּטְיָה רוֹתַחַת וּמְרָאָה
לְכֹלֶם שֶׁהִיא לֹא כָּל כָּךְ חֲמָה. "זֶה רַק
בְּמִקְרָה חֵם", הוּא מְכַרֵּי, "לֹא צָרִיךְ
לְהִתְרַגֵּשׁ כָּל כָּךְ". מִקְרָה זֶה הִסִּיּסְמָה
שֶׁלוֹ. אִם זֶה רַק מִקְרָה אֵינוֹ מָה לְהִתְרַגֵּשׁ,
אֲפָשֶׁר כְּבֹד לְהִתְקַרֵּר. וְכֵן הוּא סוֹלֵל אֶת
הַדָּרֶךְ לְשְׂאֵר הָעַמִּים לְבּוֹא וְלְהִלָּחֵם
בְּיִשְׂרָאֵל.

מָה בְּעֵצָם עוֹשֶׂה עֲמֶלֶק? הוּא **מוֹלֵק**.
מִי שֶׁלֵּמַד אֶת פְּרִשְׁת וַיִּקְרָא זוֹכֵר
שֶׁמְלִיקָה הִיא אַחַת הַפְּעֻלוֹת שֶׁעוֹשֶׂה
הַכֹּהֵן בְּקִרְבּוֹ הָעוֹף. הַכֹּהֵן חוֹתֵךְ אֶת
עַרְפָּה בְּצַפְרָנוּ וּמִפְרִיד בֵּין רֹאשָׁה שֶׁל
הַצִּפּוֹר לְגוּפָה, וְזוֹ בְּדיוק פְּעֻלַת הַקְּרוּר
שֶׁל עֲמֶלֶק – לְהַפְרִיד בֵּין הַמִּחַ וְהַלֵּב.
הוּא לֹא מְנַסָּה לְהִתְנַפֵּחַ וּלְהוֹכִיחַ לִי
שֶׁהַתּוֹרָה אֵינָה אֲמִת. מִצְדּוֹ שֶׁאֲמַשִּׁיךְ
לְחֶשֶׁב כָּךְ, זֶה לֹא מִפְרִיעַ לוֹ. רַק מָה?
חֵס וְחִלְיָה שֶׁהַדְּבָרִים יִחְדְּרוּ וְיִכְנָסוּ
אֵלַי לְתוֹךְ הַלֵּב, שֶׁלֹּא אֶתְלַהֵב יְתַר עַל
הַמִּדָּה. וְאֵת זֶה הוּא עוֹשֶׂה בְּאִמְצָעוֹת
הַחֲצִפָּה וְהָאִדִּישוֹת שֶׁלוֹ.

תורה חדשה משנים קדמוניות – זו התורה

שעלינו לבקש לקראת ימות המשיח. היעוד הסופי של ימות המשיח הוא "כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים" ו"כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם הוי' לעבדו שכם אחד". לשם כך עלינו לעסוק בהפצת התורה לכל בני העולם (הפצה שזכתה לשם 'המהפכה הרביעית').

אחת הדרכים לקירוב האנושות כולה לדרך התורה היא 'שחזור' התיב שעבר עם ישראל בדרכו למתן תורה – זיהוי מצוות בתורה כפי שהן הופיעו בגוונים שונים לפני מתן תורה. ישנם יסודות שהתקיימו כ"דרך ארץ" ש"קדמה לתורה", כמנהגים טובים לפני מתן תורה; יש מצוות שהשתייכו לבני-נח ויש שבהן נהגו רק האבות, או בית ישראל כולו, עוד לפני מתן תורה. לכן אפשר לתפוס את התורה כמקדשת – מגדירה, מקבעת ומרוממת – יסודות קדומים, השייכים לטבע האנושות בכלל או לטבע הישראליות המובלעת בתוך האנושות הכללית. הדגשת התפיסה הזו תאפשר לאנושות כולה להתחבר לתורה ותמשוך מתוכה את הניצוצות היהודיים המובלעים בה.

'המהפכה הרביעית' עומדת בראש מעיניו של הרב גינזבורג בשנים האחרונות, והגליון שלפנינו מדגים היטב את דרך ההתבוננות האמורה: מצוות יבום שבפרשתנו היא אחת הדוגמאות המובהקות למצוה שהחלה כמנהג עוד לפני מתן תורה. בשיעור הראשון נעשית הפשטה של היבום, המגלה שלכל קשר נישואין תורני יש יסוד טבעי שקדם לו. בהפשטה נוספת מתברר שלכל התורה קדמו יסודות טבעיים של דרך ארץ ומוסבר היעוד המשיחי של דרך ההתבוננות הזו. בשיעור השני, תוך דיון למדני מעמיק במצוות יבום – לאור תורתו של רבי יוסף ענגיל – מתחדדים ההבדלים בין המצוות שלפני מתן תורה למצוות שאחריו ונחשפים גוונים שונים במה שקדם למתן תורה.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ
ו	א	ב	י	ט
נ	פ	ל	א	ו
ת	ת	ו	ר	ת